

**ÖZGÜNBASKI TEKNİKLERİNİN
SANAT EĞİTİMİNE KATKISI**

Mehriban GÖKBULUT

**(Yüksek Lisans Tezi)
Eskişehir - 2003**

ÖZGÜNBAKİ TEKNİKLERİNİN SANAT EĞİTİMİNE KATKISI

Mehriban GÖKBULUT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Güzel Sanatlar Eğitimi (Resim-İş Öğretmenliği) Anabilim Dalı

Danışman: Öğr. Gör. Mustafa Toprak

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eylül 2003

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

ÖZGÜNBAKİ TEKNİKLERİNİN SANAT EĞİTİMİNE KATKISI

Mehriban GÖKBULUT

Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eylül 2003

Danışman: Öğr. Gör. Mustafa TOPRAK

Sanat eğitimi; bireylerin doğuştan getirdiği birtakım değerlerin geliştirilmesidir. Birey ancak sanat yoluyla yaratıcılığını geliştirebilmekte, kendisini ifade edebilmektedir. Dolayısıyla sanatın önemini kavrayabilmekte ve sanatla biçimlenmiş estetik bir kişilik kazanabilmektedir. Bu geliştirme sırasında, bireyin eğitimine katkıda bulunabilecek her türlü yöntem ve teknik uygulanabilir.

Özgünbaskı teknikleri, malzeme ve yöntemlerin çeşitliliğinden yararlanıp, farklı tekniklerde eserler üretmek isteyen bireyler için çok uygundur. Tekniğin ve malzemenin verdiği olanaklar bunun yanında da eserin çoğaltılma olanağının olması bireyleri bu yönde çalışmaya itmiştir. Basılan eserler daha geniş kitlelere kolayca ulaşabilmektedir. Günümüzde baskı teknikleri uluslararası sanat ortamlarında önemli bir yere sahip hale gelmiştir.

Özgünbaskı teknikleri bireylerin yaratıcılığının ortaya konulmasında, geliştirilmesinde kullanılan yöntemlerden birisidir ve bireylere çok zengin uygulama alanları sağlamaktadır.

Bu çalışma özgünbaskı tekniklerinin ve malzeme baskı tekniklerinin sanat eğitimine olan katkısını anlatmak amacıyla yapılmıştır. Araştırmada sanat eğitiminin ne olduğu, sanat eğitiminin amacı ve gerekliliği incelenmiştir. Daha sonra özgünbaskı tekniklerinden ve yaratıcı düşünme sürecinin sonunda bireyin hangi malzeme ile hangi teknikle düşündüklerini aktardığı ortaya konulmuştur.

Araştırma belgesel tarama modeline dayalı olarak yapılmıştır. Özgünbaskı teknikleri ve malzeme baskı tekniklerinin sanat eğitimine olan katkısına ilişkin olgusal veriler toplanmış, araştırmanın nitel araştırma özelliği taşıması nedeniyle verilerin toplanmasında doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada toplanan verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma sonunda, sanat eğitiminin bireyler için önemli ve gerekli olduğu, özgünbaskı tekniklerinin ve malzeme baskı tekniklerinin bireyin sanat yolu ile eğitilmesinde önemli bir yol olduğu saptanmıştır. Ayrıca bireylerde görsel öğrenmeye, beceri geliştirmeye, sanatsal ürün çıkarmaya, dil gelişimine katkısı olduğu anlaşılmıştır.

Özgünbaskı teknikleri ve malzeme baskı teknikleri yaratıcılığın geliştirilmesinde bir araçtır. Burada önemli olan araştırma ve gözlem yapmaktır. Bu sayede birey kendisine uygun çalışma tekniğini keşfedecek, bulduğu tekniği anlatım aracı olarak görecektir ve kendisini en iyi şekilde ifade edebilecektir.

ABSTRACT

THE HELP OF PRINT TECHNIQUES ON FINE ART STUDIES

Mehriban GÖKBULUT

Anadolu University Graduate School of Educational Sciences

Department of Fine Arts Training

September 2003

Supervisor: Lecturer Mustafa TOPRAK

Fine art training is the development process of individuals innate skills. One can only improve his creativity and can express himself by means of art. As a result he can appreciate the importance of art and can have an aesthetic personality shaped by art. In the process of this improvement different approaches and techniques should be used.

Original print techniques are highly suitable for the individuals who want to use a wide variety of equipment and techniques and by doing so they can also have fairly unique creations. The facilities offered by the technique and the possibility of having many copies of the creation have let people to use it. And that creations can be reached by many people is an other advantage. So today print techniques are receiving enough interest internationally.

The print techniques help artist to demonstrate their abilities and enable them to increase their creativity level.

The purpose of this study is to show the effect of the print techniques and equipment print techniques on fine arts training studies. What is fine arts training ? What are the aim and the necessity of fine arts training ? These questions were tried to be answered. Then how people use these techniques and how they express their feelings and thoughts by using them were presented.

Data scanning skills were used in the Project. Scientific data were collected and documentary research skills were also used. Descriptive analysis technique was used while the data collected were being used.

At the end of the research, it was confirmed that fine arts training is important and necessary for individuals and it was also shown that print techniques and equipment print techniques have a big role in this training process. And it was understood that it helps in many areas such as, visual learning, ability improving producing works of art, improving language abilities.

While these techniques are used creativity is a tool and the important part is the research and observe. Surely they will help one to find out the best working technique for himself and he will see the technique he found as a tool to communicate and will be able to express himself in the best way possible.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Mehriban GÖKBULUT'un, "Özgün Baskı Tekniklerinin Sanat Eğitime Katkısı" başlıklı tezi 14/10/2003 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

	Adı-Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Öğr.Gör. Mustafa TOPRAK	
Üye	: Yrd.Doç. Nevra BOZOK	
Üye	: Yrd.Doç. Ali ÖZTÜRK	

Prof.Dr. İlknur KEÇİK
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Bireylerin yaratıcılıklarının geliştirilmesinde ve estetik kişilik kazanmalarında, sanat eğitiminin büyük önemi vardır. Bireyler ancak sanat yoluyla, yaratıcı güçlerini etkili bir şekilde yansıtabilmektedirler. Malzeme ve yöntemlerin çeşitliliğinden yararlanarak farklı eserler üretmek isteyen bireyler yeni arayışlar içine girmişlerdir. Tekniğin ve malzemenin verdiği imkanlar ve de eseri çoğaltma imkanının olması bireyleri bu yönde çalışmaya itmiştir.

Bu çalışma özgünbaskı tekniklerinin sanat eğitimine katkısının nasıl olduğunu anlatmak amacıyla yapılan bir araştırmadır. Konunun daha iyi anlaşılması için, çalışmanın genelinde anlatılan teknikler doğrultusunda örnekler gösterilmiştir.

Öğrenim hayatım boyunca emeği geçen tüm öğretmenlerime, bu tezin yazılmasında beni yönlendiren tez danışmanım Öğr. Gör. Mustafa Toprak'a ve Arş. Gör. Çetin Terzi' ye çok teşekkür ederim.

Anneme ve babama, kardeşime ve tezin yazılmasında desteğinden dolayı eşime teşekkür ederim.

Eskişehir, Eylül 2003

Mehriban GÖKBULUT

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZ	iii
ABSTRACT	v
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	vii
ÖNSÖZ	viii
ÖZGEÇMİŞ	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
RESİMLER LİSTESİ.....	xii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Sorun	3
1.2. Amaç	4
1.3. Önem	4
1.4. Sınırlılıklar.....	5
1.5. Tanımlar	5
2. EĞİTİM VE SANAT.....	7
2.1. Eğitim ve Öğretim.....	7
2.1.1. Öğrenme ve Öğretme	7
2.1.1.1. Davranışçı Kuramlar.....	8
2.1.1.2. Bilişsel Kuramlar	9
2.2. Sanat Eğitimi	9
2.2.1. Sanat Eğitiminin Amacı.....	12
2.2.2. Sanat Eğitiminin Gerekliliği	13
3. ÖZGÜNBAKİ TEKNİKLERİ	16
3.1. Özgünbaskı	16
3.2. Özgünbaskı Teknikleri	17
3.2.1. Yüksek Baskı Teknikleri	17
3.2.2. Çukur Baskı Teknikleri	22
3.2.3. Düz Baskı Teknikleri.....	27

3.3. Malzeme Baskı Teknikleri	36
3.3.1. Monotipi Baskı.....	37
3.3.2. Linol Baskı.....	38
3.3.3. Şablon Baskı	39
3.3.4. Sebze Baskı.....	40
3.3.5. Yaprak Baskı.....	41
3.3.6. Fırça Baskı	41
3.3.7. Parmak Baskı	42
3.3.8. İplik Baskı.....	42
3.4. Özgünbaskı Tekniklerinin Sanat Eğitime Katkısı	43
4. YÖNTEM.....	47
4.1. Araştırmanın Modeli	47
4.2. Veriler ve Toplanması.....	47
4.3. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması	47
5. BULGULAR VE YORUMLAR	48
5.1. Özgünbaskı Tekniklerinin ve Malzeme Baskı Tekniklerinin Sanat Eğitimi Alan Bireylerde Görsel Öğrenmeye Katkısı.....	48
5.2. Özgünbaskı Tekniklerinin ve Malzeme Baskı Tekniklerinin Sanat Eğitimi Alan Bireylerde Beceri Geliştirmeye Katkısı.....	49
5.3. Özgünbaskı Tekniklerinin ve Malzeme Baskı Tekniklerinin Sanat Eğitimi Alan Bireylerde Sanatsal Ürün Çıkarmaya Katkısı.....	49
5.4. Özgünbaskı Tekniklerinin ve Malzeme Baskı Tekniklerinin Sanat Eğitimi Alan Bireylerde Dil Gelişimine Katkısı.....	49
6. SONUÇ ve ÖNERİLER	51
6.1. Sonuç.....	51
6.2. Öneriler.....	53
KAYNAKÇA.....	54

RESİMLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Resim 1. Albrecht Dürer, "Birth Virgin", 1511	19
Resim 2. Erich Heckel, Standing child, Ahşap Baskı, 1910.....	20
Resim 3. Edward Munch, Kiss, 1902	20
Resim 4. Kaethe Kollwitz, Maria and Elizabeth, 1928	21
Resim 5. Muammer Bakır, Çoban, tahta oyma-basma, 28x55 cm.....	22
Resim 6. Albrecht Dürer, Melencolia, 24x19 cm., 1514.....	24
Resim 7. Albrecht Dürer, "Adam and Eve", (1504),25x20 cm, Kuru Kazı	24
Resim 8. Mustafa Aslier, Yeraltında, 15x16,5 cm, Metal oyma-basma.....	26
Resim 9. Ergin İnan, El Görür, 39x27 cm, Gravür, 1988.....	26
Resim 10. Güngör İblikçi, Kompozisyon, 45,5x63,5 cm, Metal oyma-basma.....	27
Resim 11. T. Lautrec, Moulin Rouge,Püskürtme, 1896	29
Resim 12. Fethi Karakaş, Kahvede Oturanlar, 13x16 cm., Taş basma (litografi)	30
Resim 13. Fevzi Karakoç, Nargile İçenler, 34x50 cm., Taşbaskı	31
Resim 14. Victor Vasarely, Ondho.....	32
Resim 15. Roy Lichtenstein, Girl, 1965	33
Resim 16. Roy Lichtenstein, Before the mirror, 1975.....	33
Resim 17. Sabri Berkel, Soyut, 33x45 cm., Elek Baskı	34
Resim 18. Eskiden Yeniye, S. Saim Tekcan, 40x45 cm., Elek Baskı	35
Resim 19. Yeşile Çağrı, S.Saim Tekcan, 40x54 cm., Elek baskı.....	35
Resim 20. Monotipi Baskı, Öğrenci Çalışması.....	37
Resim 21. Linol Baskı, Öğrenci Çalışması	38
Resim 22. Şablon Baskı, Öğrenci Çalışması.....	39
Resim 23. Sebze Baskı, Öğrenci Çalışması	40
Resim 24. Sebze Baskı, Öğrenci Çalışması	40
Resim 25. Yaprak Baskı, Öğrenci Çalışması	41
Resim 26. Fırça Baskı, Öğrenci Çalışması	41
Resim 27. Parmak Baskı, Öğrenci Çalışması	42
Resim 28. İplik Baskı, Öğrenci Çalışması	42

BÖLÜM I

GİRİŞ

“Eğitim, bireyde kendi yaşantısı ve kasıtlı kültürlenme yoluyla istenilen davranış değişikliğini meydana getirme sürecidir” (Demirel, 2003, s.6). Bu süreçte, belirli amaç ve amaca yönelik olarak hazırlanan programlar sayesinde insan eğitilir. Eğitilmiş insan deyince aklımıza kültürlü ve toplumsallaşmış olan insan gelmektedir. Dünyada bilimsel, kültürel ve teknolojik alanlarda çok hızlı gelişmeler olmaktadır, bu gelişmelere Türkiye’de uyum sağlamak durumundadır.

Ancak bu gelişmelere uyum sağlamaya çalışan bireylerin, ruhsal dengelerinin bozulmaması için sanat eğitimi şarttır. Sanat eğitimi okullarda bilimsel eğitimin yanında, ona paralel olarak verilmelidir. Eğitimde, bireyin öğretici ve yorumlayıcı yönlerinin geliştirilmesi için çalışılır. Sanat eğitiminde ise, bireyin herkesin göremediğini görme, araç gereç kullanarak yapılandırabilme yeteneklerinin geliştirilmesine yardımcı olunur.

Sanat eğitiminin amacı sanatçı yetiştirmek değil, bireyin sanat yolu ile estetik beğeni düzeyini geliştirmek ve bunu kişiliği ile bütünleştirebilmesini sağlamaktır. “Başka bir deyişle, insanın yaratıcı güçlerini ortaya çıkarmasına yardımcı olacak koşulları hazırlayan ve bireyin kişilik kazanmasını sağlayan bir etkinliktir ” (Gençaydın, 1990, s.44).

Bireylerin yaratıcı, özgüven duygusuna sahip ve üretken olmalarında sanat eğitiminin büyük katkısı vardır. Özellikle ilköğretim çağında birey çevresini tanıma, kişiliğini dışa vurma sürecinde kendisini gösterme gayretindedir. Sanat eğitimi dersleri bireye bu olanağı sağlar. Sanat eğitimi genel eğitimin bir parçasıdır, fakat sanatın kendine özgü kuralları vardır. Çünkü, burada yetenek ve yaratıcılık gibi kavramlar söz konusudur.

Çocukluktan erişkinliğe kadar geçen devrelerde bir çok etmenin etkisiyle yaratıcılık, değişik safhalardan geçer.

Sanat eğitiminde yaratıcılık karşımıza önemli bir olgu olarak çıkmaktadır, fakat burada yaratıcı olmayan bireyler eğitilemez gibi bir durum anlaşılmalıdır. “Yaratıcılık her düzeyde var olan ve insan yaşamının her evresinde ortaya çıkan bir yeti, gündelik yaşamdan bilimsel çalışmalara kadar uzanan alanda yapıtların ortaya çıkmasına neden olan süreçlerin bütünü ve ayrıca bir tutum ve davranış biçimidir” (Özden, 2003, s.172). Yaratıcılık geliştirilebilen bir olgudur. Bireye uygun ortam, uygun araç ve gereçler sağlandığı sürece birey zaten yaratıcılık sınırlarını zorlayacaktır. Her bireyde farklı düzeylerde görülen yaratıcılık, tüm duygusal ve zihinsel etkinliklerde, her türlü çalışma ve uğraşın içinde vardır. Her durumda yaratıcılığın içinde buluş, merak, özgünlük gibi öğeler yer almaktadır. Yeni buluş çoğu zaman, bilinenlerin toplamı yada onun yeni bir çevreye ve biçime dönüştürülmüş halidir. Yaratılan ürün özgün olmak durumundadır. Buna karşılık yaratıcılık, bilinenleri yeni bir biçime dönüştürme etkinliğidir. Özgünlük ise, nesneye yenilik getirirken yada yeni buluşlar yaparken daha önceki yapılanlara benzememe gibi bir özelliğe sahiptir. Bu da yaratılanın yeni olmasını gerektirir.

Özgünbaskı teknikleri de bireye yaratıcılığını kullanmasına olanak sağlayan çok geniş bir alandır. Özgünbaskı teknikleri kullanılan malzemelerin özelliklerine göre; yüksek baskı, çukur baskı ve düz baskı olarak üç bölüme ayrılabilir. Sanatçıların yeni teknikler deneyebilecekleri ve yaratıcılıklarını sergileyebilecekleri bir alandır.

İlköğretim okullarında basitçe uygulanabilen malzeme baskı teknikleri vardır. Bunlar; Monotipi baskı, linol baskı, şablon baskı, sebze baskı, yaprak baskı, fırça baskı, parmak baskı ve iplik baskıdır.

Özgünbaskı teknikleri bireyin kendini anlatması, yaratıcı çalışmalar yapmasında bir araçtır. Bunu yaparken de değişik yöntemlere başvururlar. Özgünbaskı teknikleri ve malzeme baskı teknikleri, değişik imkanlar sunması ve kullanılan malzemelerin çeşitliliği nedeniyle, bireylerin yaratıcı düşünme yeteneklerinin geliştirilmesine büyük oranda katkılar sağlayacaktır. Yaratıcı birey, sorunlara yeni çözüm yolları bulabilir,

daha önce kurulmamış ilişkiler arasında ilişki kurabilir, yeni fikirler, yeni ürünler ortaya koyabilir. Burada önemli olan bireyin kendini en iyi ifade edebildiği, sunabildiği yöntemi bulabilmesidir.

1.1 Sorun

Eğitim, bireyin davranışlarının değiştirilme sürecidir. Bu süreç sonunda bireyden istenilen yönde davranışlar göstermesi beklenir. Bireyin doğumundan ölümüne kadar her anında yer alır eğitim. Sanat insanın doğasında vardır. Toplumsal yaşamın en önemli parçalarından birisidir. İnsan yaşamında sanat eğitimi olmadığını düşünsek bile, doğuştan getirdiği birtakım sanatsal belirtiler kendini gösterecektir. Dolayısıyla sanat eğitimi de genel eğitimin devamı niteliğinde olmalıdır. Ancak sanatın özgünlüğünü ve yaratıcılık gibi bir kavrama eşlik ettiğini düşünürsek, kendine özgü kurallarının da olduğunu kabul etmeliyiz.

Sanat eğitiminin hedefi; öğrencilerin algısal ayırmsama yetilerini geliştirmek, düşüncelerini görsel biçimlere dönüştürmelerine yardım etmek, onlara sanatın dilini öğretmek, kültürleri ile sanat yapıtları arasındaki ilişkileri değerlendirmelerini sağlamaktır. Bugün sanat eğitiminde ağırlık, özgürce sanat yapmaktan çok sanatı öğrenmeye verilmiştir. Bu bağlamda hedef yalnız sanat yapan uygulayıcılar değil, sanattan tat alan, sanatı çözümlenebilen, kültürü anlayan bireyler yetiştirmektir (Kırıçoğlu, Stokrocki, 1997, s.1.7).

Sanat eğitimi bireyin ruhsal ve bedensel gelişimine fayda sağlamanın yanında, yaratıcılığının ve yeteneklerinin geliştirilmesine katkıda bulunur. Sanat eğitimi programları da bireyin bu yönlerini geliştirmek üzere hazırlanmıştır.

Özgünbaskı teknikleri bireyin sanatsal gelişimine katkıda bulunmaktadır. Özgünbaskı teknikleri, yüksek baskı, çukur baskı ve düz baskı olarak üç kısma ayrılabilir. Malzeme baskılar ise monotipi baskı, linol baskı, şablon baskı, sebze baskı, yaprak baskı, fırça baskı, parmak baskı ve iplik baskıdır.

Okullarda sanat eğitimi içerisinde yer alan görme, sanatsal ürün, sanatsal dil ve teknik beceri öğretimi sonuçta uygulamada kendini gösterir. İki boyutlu çalışmalar içerisinde

yer alan özgünbaskı çalışmaları da diğer çalışmalar kadar önemlidir. Ancak okullarda bu konunun üzerinde ne kadar durulmaktadır, yararları nelerdir, bunların saptanması gerekmektedir.

1.2. Amaç

Sanat öğretiminde yer alan özgünbaskı çalışmalarının, sanat eğitiminin diğer çalışmalarına koşut olarak yaptırılması gerektiği, eğitimde diğer sanatsal çalışmalarla sanat eğitiminin genel amaçlarına hizmet edip etmediği saptanmaya çalışılacaktır. Bu bağlamda aşağıdaki alt sorulara yanıt aranmıştır.

1. Özgünbaskı tekniklerinin ve malzeme baskı tekniklerinin (Monotipi baskı, linol baskı, şablon baskı, sebze baskı, yaprak baskı, fırça baskı, parmak baskı, iplik baskı) bireylerde;
  - a) Görsel öğrenmeye,
  - b) Beceri geliştirmeye,
  - c) Sanatsal ürün çıkarmaya,
  - d) Dil gelişimine katkısı var mıdır?

2. Özgünbaskı tekniklerinin ve malzeme baskı tekniklerinin sanat eğitimine katkısı nasıl olmaktadır?

1.3. Önem

Bu araştırma ile, özgünbaskı tekniklerinin ve malzeme baskı tekniklerinin bireyin aldığı sanat eğitimine katkısının neler olduğunun belirlenmesi bu çalışmanın önemini ortaya koymuştur.

Bu araştırmanın, özgünbaskı tekniklerinin ve malzeme baskı tekniklerinin, bireyin görsel öğrenmesine, el becerisinin gelişmesine, sanatsal ürün çıkarmasına, dil gelişimine olan katkısının, bu dersi uygulayan öğretmenler tarafından göz ardı edilmemesi gerektiğinin vurgulanmasına, katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Ayrıca araştırma özgünbaskı çalışmalarının daha ileri seviyede uygulatılırken bireyin yeni teknikler deneme, ortaya çıkardığı ürünü çevresi ile paylaşabilme gibi amaçlara hizmet etmesinin öneminin vurgulanması yönüyle önem taşımaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma özgünbaskı teknikleri ve malzeme baskı teknikleri ile sınırlıdır. Konu sanat eğitimi, özgünbaskı teknikleri ve malzeme baskı teknikleri kapsamında değerlendirilecektir.

1.5.Tanımlar

Bu çalışmada kullanılan kimi kavramlar ve bunların anlamları şöyledir:

Eğitim: Bireyde istenilen yönde davranış geliştirme sürecidir.

Sanat: İnsanın doğayı gözlemledikten sonra kendi amaçları doğrultusunda onu yorumlamasıdır.

Sanat Eğitimi: “Özellikle yeni yetişen kuşaklar başta olmak üzere, tüm insanlara yönelen, sanatı ve sanatsallığı devingen değişkenliği içinde kavratan yaşamsal değerini belirleyen ve yaratıcılığı sanat ve düşün alanında geliştirme amacını taşıyan bir eğitsel programlar bütünüdür” (Gençaydın, 1993, s. III).

Yaratıcılık: “Daha önce kurulamamış ilişkiler arasındaki ilintileri kurabilme, böylece yeni bir düşünce şeması içerisinde yeni yaşantılar deneyimler, yeni ve özgün düşünceler ile yeni ürünler ortaya koyabilme yetisidir” (San, 1993, s.72).

Özgünbaskı: “Çeşitli basım teknikleriyle çoğaltılmış resimsel sanat yapıtı. Bir yapıtın özgünbaskı sayılabilmesi için çoğaltılmak amacıyla yaratılması gerekir. Özgünbaskı yapımında her tür kazıresim tekniği yanında, serigrafi, taşbaskı vs. gibi tekniklerde kullanılır” (Sözen, Tanyeli, 1992, s.182).

Ürün: “Sanat adına yapılan nesnedir. Aynı zamanda bir sürecin ve üretimin sonucudur” (Kırışoğlu, Stokrocki, 1997, s.8).

Süreç: “ Düşüncenin gerece aktarımı ve sanat yapma yoludur” (Kırışoğlu, Stokrocki, 1997, s.8).

BÖLÜM II

EĞİTİM VE SANAT

2.1. Eğitim ve Öğretim

Eğitim bireyin doğumundan ölümüne kadar geçen süreçtir. Bu süreç içerisinde bireye kazandırılmak istenen nitelikler önceden saptanan amaçlar doğrultusunda bireye aktarılabilmektedir. Bu doğrultuda birey, eğitim sayesinde elde ettiği tecrübelerini gelecek nesillere aktarmış, başka kültürlerden etkilenmiş ve etkilemiştir. Genel anlamıyla eğitim, belirli amaçlar ve bu amaçlar doğrultusunda hazırlanan programlara göre bireyi yetiştirme sürecidir. Buna bağlı olarak da eğitim toplumsallaşmış ve nitelikli bireyler yetiştirme sürecidir. “Eğitim birey ile onun yaşadığı sosyal çevre arasında oluşan bir süreçtir” (Çilenti, 1988, s.13).

Birey yaşadığı toplum içerisinde çevre ile daima etkileşim halindedir, bunun sonucunda ise öğrenmektedir. Öğrenmenin var olduğu her yerde, bireyin davranışlarının değiştirildiği bir süreç vardır. Bu da eğitim sürecidir ve okullarda verilmektedir. Eğitim aslında sadece okullarda değil, ailede, iş ortamında, arkadaş grubunda kısaca insanların birbiri ile etkileşim halinde oldukları bütün ortamlarda gerçekleşir. Eğitim ve öğretim genelde birbiriyle karıştırılmaktadır, aralarındaki belirgin fark şöyledir; eğitim bireyin doğumundan ölümüne kadar süren çok geniş kapsamlı bir kavramdır. Öğretim ise, okullarda belirli bir program çerçevesinde gerçekleşmektedir.

2.1.1. Öğrenme ve Öğretme

Bireyin diğer canlılardan ayrılmasını sağlayan en önemli özelliği öğrenebilme yetisidir. İnsan büyürken pek çok davranışı öğrenerek büyür.

“Günümüzde psikolog ve eğitimcilerin hemen hemen hepsi öğrenmeyi, yaşantı ürünü, kalıcı izli davranış değişikliği olarak tanımlamaktadırlar” (Erden, Akman, 1996, 119).

Öğrenmenin şekli nasıl olursa olsun sonuçta bireyin davranışlarında bir değişme meydana gelir. Okullarda her zaman iyi yönde öğrenme amaçlanır fakat, öğrenme bazen yanlış yönde de gerçekleşebilir. Öğrenme kişiseldir, sınıfta bütün bireyler dersin sonunda kendilerinden beklenen davranışı aynı oranda göstermezler. Gerçek anlamda öğrenmenin söz konusu olabilmesi için, kazanılan davranışın devamlı olması gerekir.

Bugün öğrenmeyi açıklayan farklı kuramlar vardır. Bunlar davranışçı kuramlar ve bilişsel kuramlardır.

2.1.1.1. Davranışçı Kuramlar

“Davranışçı kuramlar, öğrenmeyi doğrudan gözlenebilen uyarıcı ile davranış arasındaki ilişki kurma işi olarak açıklamaktadırlar” (Erden, Akman, 1996, s.121). Daha çok davranışlarda meydana gelen değişikliklerle ve bu değişikliğe neden olan uyarıcılarla ilgilenirler.

Davranışçı kuramcılara göre, davranış değişmesine neden olan üç temel öğrenme süreci vardır. Bunlar: “ klasik koşullanma”, “ edimsel koşullanma” ve “gözlem yoluyla öğrenme” dir. Klasik koşullanma kuramına göre, birey doğal olarak bir uyarıcı karşısında gösterdiği tepkiyi, tepkiye neden olan uyarıcıdan hemen önce gelen bir uyarıcıya da göstermeyi öğrenebilir. Ancak bu tip öğrenmeler genellikle rastlantısal olarak meydana gelmektedir. Edimsel koşullanma kuramına göre ise, bireyin bir davranışı olumlu sonuç veririse (pekiştirilirse), davranışın tekrar ortaya çıkma olasılığı artar. Bir davranışı hoş giden bir uyarıcı takip ederse, bu duruma “olumlu pekiştirme” denir. Bir davranışın sonucunda ortamda olan bir olumsuz durum ortadan kalkarsa, “olumsuz pekiştirme” olarak adlandırılır. Edimsel koşullanma yapılırken, bireyde istenilen davranışların pekiştirilmesi gerekir. Pekiştirmenin ne zaman ve hangi sıklıkla yapılacağı öğretilmek istenilen davranışa ve bireyin özelliklerine göre değişir. Belli başlı pekiştirme tarifleri “sürekli”, “zaman aralıklı”, ve “oran aralıklı” pekiştirmelerdir (Erden, Akman, 1996, s.139-140).

Davranış olumsuz ise, bu durum ceza olarak nitelendirilir. Ceza istenmeyen bir uyarıcı verilerek veya ortamdaki istenen uyarıcı ortamdaki çekilerek verilebilir. Eğitimciler,

istenmeyen etkilerinden dolayı cezayı uygun bulmazlar. Birey bazı davranışları çevresini gözleyerek öğrenir. Genelde sonucu olumlu olan davranışları almak ister.

2.1.1.2. Bilişsel Kuramlar

“Bilişsel kuramcılar ise, öğrenmenin içsel bir süreç olduğu ve doğrudan gözlenemeyeceği görüşünü getirmektedirler” (Erden, Akman, 1996, s.121). Öğrenmenin gözlenemeyen kısmı ile yani algı, hafıza, yaratıcılık gibi kısımları ile ilgilenirler. Bu iki yaklaşım birbirlerini tamamlar niteliktedir. “Öğretme, öğrenmeyi sağlama ve rehberlik etme etkinliğidir. Planlı ve programlı öğretme etkinlikleri ise öğretim olarak adlandırılmaktadır” (Erden, Akman, 1996, s.121).

Bilişsel öğrenmeyi en kapsamlı biçimde açıklayan kuram, bilgiyi işleme kuramıdır. Bu kurama göre, birey dışarıdaki uyarıcıları duyu organlarıyla alarak duyuşsal kayıt olarak adlandırılan belleğe kaydeder. Duyusal kayıta bilgi çok küçük bir zaman dilimi içinde kalır, sonra unutulur. Duyusal kayda çok sayıda uyarıcı geldiği halde, bu uyarıcıların çok azı seçici algı süreciyle kısa süreli belleğe geçer. Burada yeni gelen bilgiler eski bilgiler ile karşılaştırılarak örgütlenir ve uzun süreli belleğe gönderilir. Kısa süreli bellekte bilgiler tekrar ve gruplandırma yoluyla uzun süreli belleğe işlenir. Bilgiyi işleme kuramının eğitim alanına getirdiği en önemli katkılardan biri öğrenme stratejileridir. Belli başlı öğrenme stratejileri, tekrar, anlamlandırma ve örgütlenme stratejileridir. Bu stratejiler genellikle ilkokuldan sonra gelişmeye başlamaktadır. Öğrenme stratejileri öğretilebilir. Bu nedenle öğretmenlerin bu stratejilerinin öğretimine ağırlık vermeleri gerekmektedir (Erden, Akman, 1996, s.159).

2.2. Sanat Eğitimi

Sanat, insanın doğayı kendine göre biçimlendirmesidir. Bunun için yetenekli insanlara gereksinim vardır. Fakat yetenek, insanların sanatla uğraşması ve sanatçı olması için yeterli değildir. Varolan potansiyelin eğitimle artırılması gerekir. Genel eğitimin yanısıra sanat eğitimine de ihtiyaç vardır.

Sanat eğitimi bugün, öğrencilerin estetik duyarlılığını geliştiren, kendi güçlerini ve önemli görsel gerçekleri tanımalarında önderlik eden, düşünme güçlerini artıran sosyal alışkanlıklarını ve yaratıcı bireylerin oluşmasını sağlayan bir eğitim sistemidir.

Unutulmamalıdır ki, estetik duyarlılığın varlığı ve yaratıcılık, toplumları gerilemekten, banalleşmekten korur (Gökaydın, 1990, s.12).

Sanat eğitimi öncelikle, bireyin toplumda insanca yaşamasını, duygusal yönden kendisi ile barışık olmasını, sosyal ilişkilerini düzenleyebilmesini sağlar. Estetik zevkten yoksun yetişen bireylerin, ileride toplumu meydana getirecekleri unutulmamalıdır. Toplumun sanat yönünün eksik olması veya hiç olmaması, o toplumun geri kalmış bir toplum olduğunu gösterir.

Bireyin birtakım estetik kaygılar taşıması yeterli değildir. İyi eğitilmiş bir sanat eğitimcisi tarafından, yönlendirilmesi gerekmektedir. Bu da okullarda belirli programlar çerçevesinde mümkündür. Sanat eğitimi, bugün toplumumuzda hem örgün eğitim hem yaygın eğitim kapsamında öğretilmektedir. Örgün eğitimde; ana okullarında, ilköğretim okullarında, lise ve üniversitelerde sanat eğitimi verilmektedir. Yaygın eğitim de ise halk eğitim merkezlerinde çeşitli kurslar düzenlenerek sanat eğitimi verilmektedir.

Dar anlamıyla sanat eğitimi görsel sanatların eğitimi ve öğretimiyle ilgilenir. Bu öğretimin kapsamı içinde, uygulamaya yönelik sanat etkinlikleri, sanat yapıtı inceleme, sanat tarihi ve estetik yer alır. Dahası, sanat eğitimi, araç, gereç ve işlik donanımı ile öğretim programları, çalışma düzeni, değerlendirme gibi yöntemsel konuları da içerir. Geniş anlamıyla “görsel sanatlar eğitimi” ise eğitim biliminin bir dalı olarak sanatın, estetiğin, sanat tarihinin eğitim ve öğretimle ilgili bütün sorunlarıyla ilgilenir. Bireyin sanatsal ve estetik gelişimi, sanatta öğrenme ve yaratıcılık eğitimi, sanat öğretiminin araştırma konuları içinde yer alır. Kısaca sanat eğitiminin metodolojisi ile ilgili sorunlara felsefe, psikoloji, toplum bilim ve antropoloji gibi bilim dallarıyla ilişki kurarak üst düzeyde çözümler arar. Bu çözümleri uygulamaya sunar. Kuramını oluştururken bu dalların bilimsel araştırmalarından, araştırma yöntem ve tekniklerinden yararlanır (Kırışoğlu, 2002, s.3).

Sanat eğitimi, sadece kuru bilgilerden oluşan eğitim programı değildir, veya amaç bireyleri zanaatçı olarak yetiştirmek değildir. Gözle düşünmenin mantığını kavrayabilmektir. Birey sanatla uğraşırken doğadaki nesnelere birbirleriyle olan ilişkisini kavrar, yaratma sürecinde ürettiği değerleri çevresi ile paylaşır ve bundan büyük mutluluk duyar.

Sanat eğitimi bireyin eğitiminde yeni bilgilerin, yeni becerilerin kazandırılmasında en sağlıklı ortamdır. Bilgili sanat eğitimcileri sayesinde, doğal gelişimine uygun olarak, uygun yöntem ve tekniklerle birey eğitilir.

Bireyin yaratıcı güçlerinin ortaya çıkmasının en ekonomik yolu, insanın sanat yoluyla eğitimidir. Sanat eğitimi, "boş vakit geçirme" amacına yönelik bir "lüks" değil, tek yönlü bir entelektüel gelişim tehlikesine karşı, insanın duygularının yaratıcı süreç yoluyla uyandırılması ve inceltmesi eğitimidir. Başka bir deyişle, titiz bir gözlem sonunda nesnel arasındaki düzen ya da düzensizlik ilişkilerini sezmeye yönelik bir algılama, gözle düşünme eğitimidir (Gençaydın, 1993, s.10).

Sanat eğitimi bireyin yaratıcı davranışlarını, ifade ve anlatım yeteneğini geliştiren, üretim yapabilmesini ve kendini kanıtlamasını sağlayan bir eğitim sistemidir. Kişilerin kazandıkları beceriler, hayatın anlamlanması sürecini destekler.

Sanat eğitimi ya da daha doğru bir deyişle sanatla eğitim, kimi düşünürlerce Plato'ya kadar indirilmekte, kimilerince de ancak 20. yy. da söz konusu edilebilecek bir etkinliğe kavuşmuş kabul edilmektedir. Gerçek olan şudur ki, yüzyılımızda giderek önem kazanan, sanatla eğitim, en kapsamlı anlamındaki eğitimin akılcılığa kaymış, buna karşılık duyguların, duyuların tüm tinsel (manevi) eğitimin giderek daralıp sınırlanmış ve bir çeşit yalnızlığa terk edilmiş olduğu görüşleri üzerine ortaya atılmıştır. Sanat eğitiminin kuram olmaktan çıkıp, topluca konuşulması, uygulamaya geçiş yönünde adımların atılması Almanya'da 1890'larda başlamaktadır. 1901'de Dresden'de, 1903'de Weimar'da ve 1905'de Hamburg'da yapılan sanat eğitimi kongreleri bu akımın gelişmesinde önemli rol oynamışlardır (San, 1997, s.1).

Halbuki Türkiye'de eğitim sistemini incelediğimizde sanat dersleri zihinsel bir süreç olarak önemsenmez, yeteneğin ve el becerisinin gerekli olduğu bir ders olarak algılanır. Her zaman sanat derslerinin yerini doldurabilecek, yoğun zihinsel faaliyet gerektiren bir ders vardır.

Herbert Read, eğitimde en önemli hususlardan birinin psikolojik yönelişleri, ruhsal tutumları bilmek olduğunu ileri sürmektedir. O'na göre estetik duyarlılığın eğitilmesi, eğitimin en önemli ve temel görevlerinden biridir. Read'in kuramına göre, tüm anlatım ve kendini ifade tezleri, şiir ve edebiyat, müzik yada sözlü diğer anlatım biçimleri ve

gerçekliğe birleştirimci biçimde yaklaşan her çeşit form, estetik eğitimin kapsamına girerler. Yani kastedilen bilincin zekanın, yargılama ve usavurma güçlerinin aslında dayalı olduğu tüm duyuların ve duyguların eğitimidir. Read'e göre, ancak bu duyular dış dünya ile uyumlu bağlantı ve ilişkiler içine konabilirse bütünleşmiş bir kişilik oluşabilir. Demek ki sanat eğitimi kavramıyla, salt görsel ve plastik alandaki eğitim değil, tüm ifade tarzlarını kapsayan bir eğitim anlaşılmalıdır (Erbay, 1997, s.14).

Fakat bugün bile Türkiye’de, sanat eğitimi hak ettiği yere gelememiştir. Hala okullarda sanat eğitimi dersleri sorun olmaktadır. Çoğu okulda, sanat derslerinin uygulanabileceği mekan yoktur yada gerektiğinde alınmak üzere verilmiştir. Verilen yerler de, atölye havasından uzak sınıftan bozma bir yerdir. Ders planları konusunda, henüz çok eksiklikler vardır. Aslında genel olarak Türk toplumunun, sanat derslerine karşı tutumu değişmedikçe, sanatsal anlamda fazla bir ilerleme olmayacaktır.

2.2.1. Sanat Eğitiminin Amacı

Sanat eğitiminin amacı, topluma sanatçı yetiştirmek değil, bireylerin dengeli ve sağlıklı kişilik özellikleri kazanıp, topluma ve kendilerine faydalı bireyler olarak yaşamalarını sağlamaktır.

“Sanatın görevi her zaman insanı bütünlüğü içinde heyecanlandırmak, kendisini bir başkasının yaşamı ile bir görebilmesini, başkalarında kendisinin olabilecek yaşantıları benimsemesini sağlamaktır” (Fischer, 1985, s.16).

Sanat eğitiminden amaç, pek çok insanın algıladığı gibi, boşa zaman geçirme değildir. Sanat eğlendirirken eğitir, öğretir. Birey farkında olmadan kendini ifade eder, bir ayna gibi iç dünyasını yansıtır. Bunun yanında birey bir şeyler üretmenin, kendini ifade edebilmenin hazzını yaşar. Okul ortamında arkadaşları ile paylaşmayı öğrenir. Geniş kitlelere yaptıklarını gösterme olanağı bulur. Kendine güven duymaya başlar, sağlıklı bir birey olarak yaşamda yerini alır.

Toplumun gelişmesi, medeni bir toplum sayılabilmesi için, öncelikle duygusal yönden doyurulmuş, belirli seviyede estetik zevke sahip insanlar gereklidir. Bu da sanıldığı

kadar kolay değildir. İlkokul, hatta okul öncesi dönem çok önemlidir. Çocuğa temel eğitim verilirken, zihinsel gelişiminin yanında, yaratıcılığını ve el becerisini geliştirecek çalışmalara da yer verilmelidir. Bu çalışmalar, çocuğun ilerdeki yaşam biçimini, dünyaya bakış açısını belirleyecektir.

“Aslında sanatın öz amacı, kendi içinde biriktirdiği, barındırdığı tinsel (manevi) birikim yolu ile insanları harekete geçirmektir. Sanatsal bir hayalin, imgenin hazzal, coşkusal birikimi nesnenin kendi biçiminden dışarıya dağılarak, sanatı algılayan insana yansır, onların ruhuna işler” (Artut, 2001, s.32).

Sanat, insanları manevi yönden doyurur. Sanatla ilgilenen kişi, ister sanat yapsın, isterse izleyici olsun, dünyaya geniş bir perspektiften bakar. Olaylar karşısındaki bakış açısı farklıdır, doğru yorum yapabilir sağlıklı kararlar alabilir. Okullarda verilen sanat eğitimi derslerinin amacı bireyin, zekasını ve el becerisini birleştirerek, ilerideki eğitim hayatında ve yaşantısında uygulayabilmesine yardımcı olmaktır.

2.2.2. Sanat Eğitiminin Gerekliliği

Sanat, insan doğasının bir gereğidir. Toplumsal yaşamın en önemli boyut ve unsurlarından biridir. İnsan olmanın gereği, varlığının bir ifadesidir. Dolayısıyla insan yaşamında formal bir sanat eğitimi olmadığını düşünsek bile sanatsal belirtiler amatörce veya spontan bir şekilde, insanın doğasından kaynaklanan bir içtepi olarak kendini gösterecektir (Artut, 2001, s.89).

Her birey, doğuştan birtakım yeteneklerle dünyaya gelir. Bazıları, bir eğitim sürecinden geçerek bu yeteneklerini geliştirir. Fakat, eğitim almamış bireylerde dahi sanata karşı bir eğilim vardır. Bu eğilim, günlük yaşantıda kendini belirgin bir şekilde gösterir. Ev dekorasyonundan tutun da, kıyafet seçimine kadar her yerde ve her konuda birey içindeki sanat duygusunu dışarı yansıtır.

“Plastik sanat eğitimine gereken önemin verilmemesi, sanatın toplumda ne gibi etkilere ve tepkilere yol açabileceğinin bilinmemesinden kaynaklanmaktadır” (Erbay, 1997, s.2).

Sanat eğitimine önem veren toplumlarla, sanata değer vermeyen toplumlar arasındaki uçurumlar göz ardı edilemeyecek kadar büyüktür. Böyle toplumlar kültür değerlerine, sanat eserlerine sahip çıkarlar ve yeni sanat eserleri oluştururlar. Sanatın hakim olduğu yerlerde caddeler, sokaklar bile daha farklıdır. Mekanlar insanı boğmaz, ince bir zevkin ve düşüncenin ürünüdür. Sanat toplumun hayatına girmediği o toplumdan sağlıklı olması ve sanatçı yetiştirmesi beklenemez. Sanatın gerekli olduğuna önce toplum olarak inanmalıyız.

İnsanoğlunun, her geçen gün teknolojinin getirdiği ağır baskıdan kurtulması, rahatlama ve insan olmanın erdemine ulaşması ancak sanat yoluyla sağlanabilir. Özellikle teknolojik alandaki gelişmeler ile endüstriyel rekabet ortamında, endüstriye hizmet etme, sanat ürünleri ile yaratıcı güce duyulan gereksinime paralel olarak, sanata ve sanat eğitimine olan ihtiyaç da artmıştır. Plastik sanatlar eğitimi; insan bilincinin yaratıcı becerilerini, özgür kılması açısından önemlidir (Erbay, 1997, s.1).

Okullarda, sanat eğitimi dersleri her zaman gereksiz ders pozisyonuna düşürülmekte, öğrenci ve öğrenci velisi de bu derslerin önemsiz olduğunu düşünerek dikkate almamaktadır. Eğitim politikası olarak sanat eğitiminin önemi topluma, öğrencilere ve velilere kavratılmalıdır.

Bilim ve teknikte yoğun gelişmelerin yaşandığı, teknolojinin günlük hayatımıza girdiği günümüzde çocuklarımızın ruhsal açıdan dengeli, paylaşımcı yetişebilmeleri için sanat eğitimi vazgeçilmezdir. Yaşadığımız çevredeki bilinçsiz betonlaşma, gelişme adına yaşanan düzensiz ve zevksiz oluşumlar ancak sanat eğitimi derslerinde kazandırılacak estetik çevre bilinci ile güzelliklere dönüştürülebilir. Sanat eğitimi çocuklarımıza önce kendisine, sonra çevresine saygı duymayı öğretir (Buyurgan, 2001, s.13).

Çevremize baktığımız zaman, pek çok mutsuz insan görmekteyiz. Mutsuzluğunun yanında içinde yaşadığı topluma duyarsız, hiçbir şeyden zevk almayan, sadece işine gidip gelen, kendisine yeni ufuklar açabilecek olan uğraşları olmayan insanlar.

Endüstri, insanı salt üreten bir varlık olarak görmeye başlamış, teknolojinin gelişmesi sonunda, beliren yaşama biçimi, kendi kendine yabancılaşan bir insan tipini de birlikte getirmiştir. “Bu yeni insan tipi birey olarak, bireysel niteliklerini, duygularını, özlem ve umutlarını; karar verme varlığı olarak da özgürlüğünü yitirme tehlikesi içinde olan insandır”. Özgür insan, duyan ,düşünen, yaratan, kendisi ile diyalog kuran, doğayı ve insanları seven bir varlıktır. Özgür insan yetiştirmenin yolu; yalnızca akıl ve irade varlığı değil, aynı zamanda duygu varlığı olan insanın duyarlılığını geliştirmekten geçer. Böylece sanat eğitimi günümüzde her zamankinden daha çok gereksinim vardır (Gençaydın, 1983, s.25).

Teknolojik yönden gelişmiş olan toplumlar, giderek mutsuz hale gelmeye başlamıştır. İşçi sabahtan akşama kadar aynı işi yapmakta, bunun sonucunda hayattan zevk almayan bireyler ortaya çıkmaktadır. Bireye iş sonrasında kendini ifade edebileceği, bir şeyler üretebileceği ortamlar sağlanmalıdır. Avrupa’ da bu soruna çözüm yolları aranmaktadır, çeşitli kurslar, hobi edindirme kulüpleri sayesinde insanlar rahatlama yoluna gitmektedir.

“Her türlü buluş ve yaratıcılığa her zamankinden daha fazla gereksinim bulunduğu çağımızda, duyguların ve zihinsel süreçlerin duygusal yönlerinin de birlikte eğitilmesi zorunluluğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Duyguların eğitimi de en iyi sanat yoluyla olur” (San, 1977, s.12).

Sanat eğitimi topluma, kendine güvenli, yeteneklerinin farkında olan insanlar yetişmesine katkıda bulunduğu için önemli ve gereklidir.

BÖLÜM III

ÖZGÜNBAKSI TEKNİKLERİ

3.1. Özgünbaskı

“Çeşitli araç ve malzeme ile doğrudan veya kalıplar yapmak yoluyla kağıda veya benzeri malzeme üzerine, sanatçısı tarafından yapılıp basılan resimlere “özgünbaskı resim” denir. Bunlar kalıbın yapılması ve basılması süreci içerisinde yaratılmış grafik resimlerdir” (Işingör, Eti, Aslıer, 1986, s.130).

“Batı dillerinde; İtalya’da stampa, Fransa’da estampa, İngiltere’de print sözcüğüyle tanımlanan bu teknik, dilimizde “Özgünbaskı Resim” olarak karşılığını bulmuştur” (Baripoğlu, 1997, s.4).

İnsanoğlu varolduğu günden beri hep geçmişi merak etmiş, araştırmış, buldukları ile kendi dönemini kıyaslamış ve geleceğe kendinden bir şeyler bırakmak istemiştir. Bunu yapmak içinde çizgiyi, resmi ve yazıyı keşfetmiş, uzun uğraşlar sonucunda bunların basılmasını sağlayan teknikleri bulmuşlardır. Bununla da yetinmeyip daha geniş kitlelere ulaşabilmek için çoğaltma tekniklerini araştırmışlardır.

Çeşitli baskı teknikleri sanatçıya yeni görsel anlatım olanak ve tekniklerini sunarlar. Sanatçı böylesine zengin anlatım ve şekillendirme olanaklarını denemekten kendini alamaz. Bu denemeler ona hem görsel anlatım dilini bulmasını sağlar, hem bu dili zenginleştirir. Ayrıca gene yüzyılımızda resim sanatının müze, saray ve konak duvarları dışına taşmasını sağlayacak toplumsal ekonomik ortam sanatın çoğalmasını ve yayılmasını gerektirmiştir. Bu toplumsal istek oluşturduğu ekonomik etkenlerle, sanatçıyı özgünbaskı resimlere yöneltmiştir (Aslıer, 1990, s.1).

Özgünbaskı resim teknikleri çok çeşitlidir. Bu teknikler, bireye çok çeşitli anlatım olanakları sağlar. Her teknikle beraber yeni yollar açılır. Birey denemeler yaparak kendine uygun olan anlatım biçimini seçer sonra da yoğunlaşmaya karar verdiği teknik

üzerinde çalışarak, kendini geliştirebilir. Baskı, yaratıcı bir çalışmayla zanaatsal becerinin bir araya geldiği ve bu birleşimle oluşan bağımsız bir yapıdır. Baskı, resimden çok farklı bir planlamayı gerektirir. Malzeme seçimi, baskısı yapılacak desenin çizimi, kalıbın hazırlanması ve baskı işleminin gerçekleştirilmesi çok planlı bir çalışmayı gerektirir. Baskı tekniklerinin diğer tekniklerden ayrılan yönü istenilen sayıda çoğaltma imkanının olmasıdır. Bu da sanatçının kendini daha geniş kitlelere tanıtmaya olanak bulması demektir. Bugün özgünbaskı teknikleri, diğer resim tekniklerinin yanında ve onlarla eşit değere sahip olarak yerini almıştır.

3.2. Özgünbaskı Teknikleri

Özgünbaskı resim sanatı çalışmalarında en çok kullanılan teknikler, şöyle sıralanabilir. Yüksek baskı teknikleri, çukur baskı teknikleri ve düz baskı teknikleri.

3.2.1. Yüksek Baskı Teknikleri

Bu teknikte önce kazınarak veya oyularak kalıplar yapılır. Kalıp olarak düzgün yüzü tahtalar, çeşitli sert ve kalın muşambalar, (linolyum, plastik yer karoları, poliüretan levhalar vb.) kullanılır. Oyma ve kazıma ile elde edilen kalıbın yüzüne rulo ile baskı boyası verilir. Yüksek yerlerin almış olduğu boya baskı yolu ile kağıda geçirilir. Baskı kağıdın arka yüzüne tahta kaşığın sırtı veya benzeri bir tahta ile sürülerek veya yüksek baskı presi ile gerçekleştirilir. Her renk için ayrı kalıplar oyarak veya aynı kalıba farklı renkler sürerek çok renkli baskılarda yapılabilir. Hazırlanan kalıp veya kalıplarla çok sayıda baskı elde edilebilir (Işingör, Eti, Aslıer, 1986, s.134).

Ahşap baskı, rölyef baskı çeşididir. Ahşap baskı tekniği yüksek baskının ilk kullanılanlarından. Ahşap yüzeyin, çeşitli oyma araçları ile alçaltılması ve mürekkep verilerek yüksek kısımların prestan geçirilmesi işlemidir.

Ahşap baskı tekniği için; ahşap tabakalar, çeşitli uçları olan oyma bıçakları, matbaa mürekkebi, baskı kağıdı, merdane ve pres yeterlidir.

Sert yada yumuşak dokulu ahşaplardan boylamasına veya enine kesilerek hazırlanan bloklarla yapılan bir yüksek baskı türüdür. Ahşabın iki türlü dokusu vardır. 1. Enine

kesilince sert doku, 2. Dikine kesilince yumuşak doku elde edilir. Ağaçların cinsi; kavak, çam, armut, ceviz, kiraz, elma ve ihlamurdur. Ahşabı diyagonal kesmek de, değişik dokuların oluşmasını sağlar.

Ahşap baskı hem siyah-beyaz hem de renkli basılabilmektedir. Resim siyah-beyaz ise tek kalıp yeterli olmaktadır. Ahşap baskı, diğer baskı türlerine göre daha kolaydır. Yalnız ahşap baskı da dikkat edilecek en önemli nokta, resmin kağıda basımında ters olacağıdır. Bu noktaya dikkat edilmelidir. Daha sonra geri dönüşü mümkün olmayan, bu nedenle çok titiz davranılması gereken bir aşama vardır. Beyaz kalması istenilen yerler, oyma aletleriyle oyulur ve mürekkep verilerek baskı işlemine hazır hale getirilir.

Tahta kalıp yaparak resim basma tekniği ilk defa III. Yüzyılda Çin’de ortaya çıkmıştır. Orta Çağ’ın sonlarında Avrupa’ da kutsal kitaplardaki resimleri basmada kullanılmıştır.

En eski örnekleri 5. yüzyıldan itibaren Çin’de kullanılan yüksek baskı dokuma üzerine uygulanmaktadır. Avrupa’ya ancak 14. yüzyılda girebilmiştir. Avrupa’daki ilk örnekleri, British Museum’da bulunan “İsa Herodes” in önünde adlı 1400 tarihli baskı ve 1423 tarihli Buxheim Saint Christopher adlı yapıtlardır. 16. Yüzyılda Abrecht Dürer ve takipçileri Lukas Cranach ile Hans Holbein tarafından en yüksek düzeye ulaştırıldı. Hollanda’da Lucas Von Leyden ve İtalya’da Jocopode ‘Barbari ile Domonico Campagnol’a gibi büyük ustalarda ahşap baskı çalışmalar yapmışlardır (Çelik, 2000, s.19).

Resim 1 de Albrecht Dürer’in “Birth Virgin” isimli ahşap baskısı görülmektedir. Albrecht Dürer, çalışırken adeta kuyumcu titizliği ile çalışmış, en ince ayrıntıları dahi gözden kaçırmamıştır. Dürer’in eserlerinde, ışık ve gölge etkisi çok güzel bir biçimde verilmiştir. Ahşabın oyulması sırasında ne kadar titiz davranılması gerektiği göz önüne alınır, Dürer’in bu çalışmadaki başarısı ortaya çıkar.

Resim 1. Albrecht Dürer, "Birth Virgin", 1511

www.galleries.bc.ca/kelowna/1999/albrecht_durer.htm

Ahşap baskı resim tekniği, 19. yy.'a kadar dergi ve kitaplardaki illüstrasyonlar için kullanılan bir bakıma reproduksiyon tekniği idi. Ancak 19. yy'dan sonra sanatsal anlamda kullanılmaya başlanmış, özellikle günümüzde sanatsal özgünlüğünü kazanmıştır.

Özgünbaskı resim sanat alanında yüksek baskı, Çin'de 12., Avrupa'da 15. yüzyıldan beri sanatçılar tarafından kullanılmaktadır. Ülkemizde ilk kez 1830 yılında İbrahim Müteferrika tarafından "Tarihi Hindi Garbi" adlı kitaptaki resimlerin basılması için bu teknikten yararlanılmıştır. 1936 yılından sonra ressam ve resim öğretmeni yetiştiren kurumlarımızda bu teknik öğretilmeye başlanmıştır.

Ahşap baskı resim sanatının gelişmesi iki nedene bağlanabilir. Birincisi oyun kartlarının ahşap baskı resim tekniğinin kullanılarak çoğaltılabilmesi, ikincisi de okuma yazma bilmeyen halka dini konuların, resim yoluyla öğretilmek istenmesidir.

Resim 2.Erich Heckel,Standing child, Ahşap Baskı,1910

www.threepennyreview.com/images/gallery/05cover.gif

Resim 2 de görülen, Erich Heckel'in ahşap baskısında ise renk kullanılmıştır. Kontrastlıktan yararlanarak, çok yalın olan baskının etkisini büyük ölçüde kuvvetlendirmiştir. Çizgilerin kalın olması, her ne kadar ahşaptan kaynaklansa da sanatçının ifade gücü ile ilintilidir.

Resim 3. Edward Munch, Kiss, 1902

www.eng.fju.edu.tw/crit.97/Rossetti/Rossetti.htm

Resim 3 de görülen, farklı bir anlatım tarzı olan Munch'ın Öpüş adlı eserinde figürler, koyu bir alan içinde yer almaktadır. Açık leke ve birkaç ince çizgi figürleri belirlemeye yetmiş. Sanatçı açık ve koyu lekeleri kullanmadaki becerisini figürlerin sarılmasında göstermektedir. Böylece ahşap baskıdaki kontrasttan yararlanmıştır.

Resim 4. Kaethe Kollwitz, Maria and Elizabeth, 1928

www.allinsofgallery.com/kollwitz/maria2.jpg

Resim 4 de görülen baskısında Kaethe Kollwitz, Maria and Elizabeth adlı baskısında, koyu lekelerle çok fazla yer vermiştir. Figürlerdeki karamsar, mutsuz ifade koyu lekelerle bütünleşmiştir.

“Bugün yüksek baskı teknikleriyle özgün baskı resim yapan sanatçılarımız bu eserleriyle uluslararası sergilere katılmakta ve ödüller alabilmektedirler” (Işingör, Eti, Aslıer, 1986, s.134).

Türkiye’de ahşap baskı tekniğini kullanan bazı sanatçılar şöyle sıralanabilir: Veysel Erüstün, Mehmet Güler, Abdurrahman Kaplan, Hüseyin Bilgin, İhsan Çakıcı, Nevide Gökaydın, Hasan Pekmezci’dir.

Resim 5 de görülen, “Çoban” adlı baskısında Muammer Bakır, ahşabın dokusundan çok başarılı bir şekilde faydalanmıştır, ahşabın dokusu ifade etmek istediği konuya uygun bir fon oluşturmuş ve anlam katmıştır.

Resim 5. Muammer Bakır, Çoban, Tahta oyma-basma, 28x55 cm.

<http://www.geocities.com/turkresmi>

Rastlantı olasılığı fazla olan bir teknik olduğu için sanatçının yaratıcılığını uyaran bir etkiye sahiptir. Ahşap baskı tekniği uygulayan kişiye farklı imkanlar tanımakta, yaratıcılığını güçlendirmektedir. Aslında sanatçı başarılı ise hangi teknik olursa olsun kendisini başarıyla ifade edebilir, burada malzeme sadece bir araçtır. Malzemenin ne olduğu çok önemli bir etken değildir. Önemli olan sanatçının yaratıcılığını elindeki malzeme ile bütünleştirebilmesidir.

3.2.2.Çukur Baskı Teknikleri

“Bu teknikle çalışmalar için metal gravür deyimi de kullanılır. Metalden özgünbaskı resim kalıbı hazırlama tekniği resmin kalıba çelik uç ve kalemler kullanarak elle kazınması veya kalıbın kimyasal eritme ile oyulması şeklinde uygulanır” (Işingör, Eti, Asher, s.137).

Metal baskıda istenirse çok renkli baskıda yapılabilir. Tek renkli baskı işlemi için tek kalıp yeterlidir, ancak renkli baskıda ya farklı kalıplar hazırlanır, ya da parça parça renklendirilerek baskı işlemi gerçekleştirilir. Önemli olan silme esnasında renklerin birbirine karıştırılmamasıdır.

İşlenmesi ve bulunması kolay olduğu için, en çok bakır, çelik veya çinko levhalar tercih edilir. Bu teknikte kullanılan malzemeler şunlardır: Özel yapılmış çelik kazıma

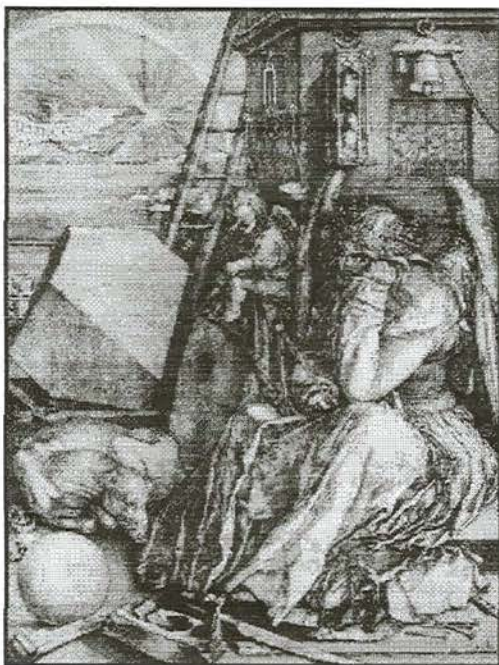
uçları, asitle indirme yönteminde kullanmak için asit, reçine, asfalt, asit kuvvetleri, tarlatan, gazete kağıtları, baskı için keçe parçası, merdaneler ve pres makinesidir.

Metal baskıda en çok kullanılan teknik asitle aşındırma tekniğidir. Genellikle çinko levha kullanılır. Kompozisyonun boyutuna göre kesilen çinko levhanın üzerine, tinerle inceltmiş olan asfalt, fırça ile çinkonun üzerine sürülür. Kuruyunca üzerine hazırlanan kompozisyon çizilir. Çelik uçlu kalem kullanılarak çizim işlemi yapılır. Kazıma işlemi bitirildikten sonra çinkonun arka yüzü de aynı şekilde asfaltla kapatılır ve kurumaya bırakılır. Daha sonra sulandırılmış nitrik asit dolu havuza atılır. Çizilmiş olan yerler asit tarafından aşındırılır. Aşındırma işlemi sırasında çinko kontrol edilir. Havuzdan çıkarılan çinko yıkanıp kurulanır, üzerindeki asfalt gaz yağı ve gazete kağıdı ile iyice temizlenir. Doku verilmek istendiği zaman reçine serpilir ve alttan ısıtılarak reçinenin plakaya yayılması sağlanır. Tekrar asite atılır, reçineli yerler asitten etkilenmez diğer tarafları doku alır. Çinko levha tekrar temizlenir ve baskı işlemine geçilir. Hafif nemli kağıt levhanın üzerine konulur ve keçe ile kapatılıp presten geçirilir.

Metal gravürün ne zaman kullanılmaya başlandığı bilinmese de, başlangıcı Orta Avrupa'da 15. yüzyıla kadar iner. Bu dönemde baskı için madeni levha oyma işi metal oymacılığının ustaları olan kuyumcular tarafından kullanılıyordu. Metal ustaları altın gümüş veya bronzu sivri aletler yardımı ile oyarak, ev eşyaları, takı, zırh, silah, at koşumları yapmışlardır.

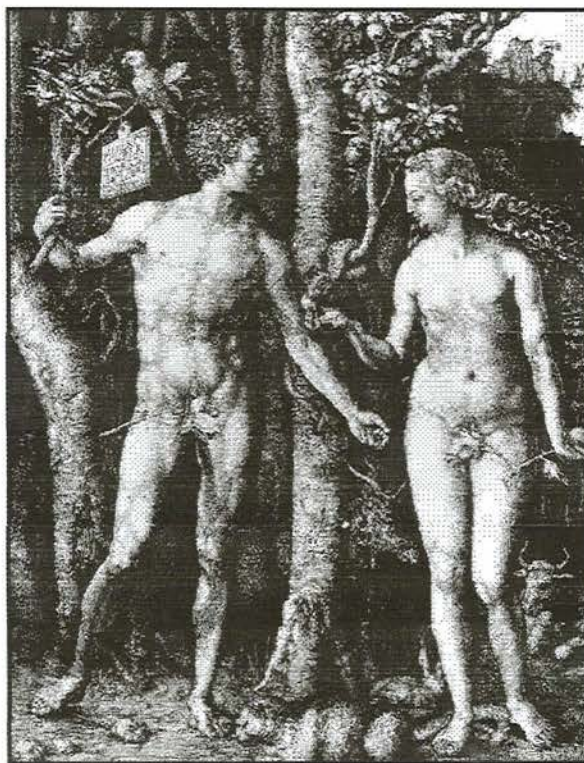
Rönesans'ın yayılması ile beraber, metal levhalar üzerine oyma ve basma işlemi ressamın işi haline gelmiştir. Metal baskı sanatının, ilk büyük sanatçısı Antonio Pollaiuolo'dur. Martin Schongauer, Almanya'da metal baskı sanatını teknik yönden ileriye götürmüştür. En büyük sanatçısı ise Albrecht Dürer'dir. Albrecht Dürer, tahta baskı, bakır üzerine kuru kazı ve asitle yedirmek tekniklerini kullanmıştır. Çelik kalem kullanırken çizgi, nokta ve çapraz taramanın bütün imkanlarını kullanmış, doku ile renk etkisi vermeye çalışmış ve başarılı olmuştur. Resim 6 da ve Resim 7 de görülmektedir.

Resim 6. Albrecht Dürer, Melencolia, 24x19 cm., 1514

www.art-navigator.com/.../graphic/teknik/kupferstich1.htm

Resim 7. Albrecht Dürer, "Adam and Eve", 24,8*19,2 cm., Kuru Kazi.,1504

www.artic.edu/aic/collections/prints/85pc_durer.html

Gravür tekniğinde, 17.yy.'dan 20.yy.'a kadar yağlı boya tabloları kopya ederek çoğaltma yöntemi uygulanmıştır. 17. ve 18. yy'larda resimden çoğaltma amacını aşarak kazı resim sanatına yenilikler getiren ustalar yetişmiştir. Bu sanatçıların eserleri ve geliştirdikleri tekniklerin etkisi günümüze kadar gelmiştir.

Bu devrin ustalarından bazıları: Rembrandt, Hercüles Seghers, Jacques Callot'tur. Rembrant, asitle yedirme tekniğini kullanarak portrelerinde insan yüzünün ifadesini arttırmış ve dini konularda da kuvvetli bir ışık gölge etkisi vermiştir.

18. ve 19. yy'da kazı resim sanatı klişeleşmiş bir duruma gelmiştir. 19. yy'da fotoğrafın bulunuşu ile insanların çoğaltma tekniğine karşı doğan ilgisizliği, kazı resim sanatçılarını yeni araştırmalar yapmaya yöneltmiştir.

“20. yy başlarında Jacques Villon gibi sanatçılar yeni uygulamaları denemişlerdir. Villon, modern baskı sanatının da babası sayılmaktadır” (Balamir, 1998, s.45).

Türkiye'de gravür tekniği, Osman Hamdi Bey döneminde açılan, Güzel Sanatlar Akademisinde yapılan taşbaskı çalışmalarıyla başlamıştır. Hoca Ali Rıza Bey'in önemli denemeleri olmuştur. İlk defa gravür atölyesi; Leopold Levy'nin 1937'de Güzel Sanatlar Akademisi'ne gelmesi ile açıldı. Bundan sonra, Sabri Berkel, Bedri Rahmi, Eren Eyüboğlu, Ferruh Başağa, Selim Turan, Nuri İyem, Turan Erol, Nevzat Akoral, Mustafa Aslıer, Gündüz Gölönü, Fethi Karakaş, Fethi Kayaalp, Mustafa Plevneli, Aliye Berger, Cihat Burak, Cemal Tollu, Nurullah Berk, Turgut Zaim , Mürşide İçmeli ve Ergin İnan başarılı çalışmalar yapmışlardır. Resim 8 de Mustafa Aslıer'in Metal Baskısı görülmektedir.

Resim 8. Mustafa Aslier, Yeraltında, 15x16,5 cm, Metal oyma-basma

<http://www.geocities.com/turkresmi>

Resim 9 da Ergin İnan'ın El Görür isimli gravürü görülmektedir.

Resim 9. Ergin İnan, El Görür, 39x27 cm, Gravür

<http://www.lebriz.com/ErginInan>

Resim 10 da Güngör İblikçi'nin Metal Baskısı görülmektedir.

Resim 10. Güngör İblikçi, Kompozisyon, 45,5x63,5 cm, Metal oyma-basma

<http://www.geocities.com/turkresmi>

Metal baskı gerek malzemelerin farklılığı, gerekse uygulama sırasında meydana gelebilecek aksilikler nedeni ile zor uygulanabilen bir tekniktir. Fakat yeniliğe açık, yeni teknikleri denemeyi seven sanatçılara farklı bir çıkış noktası olmuştur. Çok çeşitli teknik deneme imkanı vardır. Özgünbaskı teknikleri içinde, çok değişik anlatım olanakları sunabilen ve yeni teknikleri denemeyi seven sanatçılara farklı bir çıkış noktası olmaktadır.

3.2.3.Düz Baskı Teknikleri

“Bu tekniklerde kalıp olarak önceleri taş kullanıldığı için sanat dilinde Taşbaskı (Litografi) olarak isimlendirilmiştir” (Işingör, Eti, Asher, 1986, s.142).

XIX. yüzyılın başlarında, Münih'te basit tiyatro eserleri yazan Alois Senefelder tarafından 1796'da bulundu. Taşbaskı ilk zamanlarında, sanat eserleri için kullanılmadı, yazı ve müzik notalarının çoğaltılmasında kullanıldı.

Taş kalıplar Münih yakınlarındaki Solenhofen taş ocaklarından çıkarılır. Kalınlıkları ortalama 10 cm olarak düzgün plaka şeklinde yontulup düzeltilirler. Bu taş kalıplar, yağa karşı duyarlı ve üzerindeki küçük gözenekler sayesinde suyu sünger gibi emebilen bir yapıya sahiptir.

Taş yüzeyine ince elenmiş dere kumu, döküm kumu veya zımpara tozu serpilir, üzerine bir taş konarak düzenli hareket ettirilir. Sürtünme sonucu temizlenen taş yüzeyi aynı zamanda grenlenmiş olur. Temizlenmiş taş yüzeyi yağlı litoğrafi mürekkebi veya suda eriyen yağlı tuşe mürekkebi ile çalışma yapılır. Bu gereçler bulunmazsa asetat kalem veya göz kalem ile de çalışılabilir. Bu çalışma sırasında tekniğin tüm olanak ve zenginliklerini kullanma fırsatı doğar. Çalışma bittikten sonra taş yüzeyine temiz bir bezle toz reçine sürülür, temizlenir, talk pudrası sürülür, tekrar temizlenir. Arap zımparı, % 2 nitrik asit karışımı fırça veya sünger ile sürülür ve en az 12 saat bekletilir. Taşın yüzeyi bol su ile yıkanır. Terebentinle temizlenip, bol su ile yıkanır. Taşın yüzeyi nemli tutularak merdane ile çıkarma mürekkebi sürülür, çalışma yeniden ortaya çıkar. Taşın yüzeyi kurutulur, talk pudrası sürülüp temizlenir. Arap zımparı ve nitrik asit karışımı ikinci kez sürülür ve 15 dakika bekletilir. Bol su ile yıkanır, terebentinle temizlenir, su ile yıkanır. Nemli taş yüzeyine merdane ile baskı mürekkebi verilir ve preste baskı işlemine başlanarak tamamlanır (Sezer, 2001, s.49).

1800'lü yıllardan sonra resim ve tabloların reproduksiyonu için kullanılmaya başlanmıştır. Taşbaskı ilk büyük dönemini, Delacroix ve Gericault ile yaşar. Özellikle Gericault sayesinde sanatsal anlamda taşbaskı kullanılmaya başlanmıştır. Gericault, çok hareketli bir kurşun kalem tekniği kullanmıştır. Delacroix'da çok genç yaşta çok güzel eserler meydana getirmiştir.

Goya'da taşbaskıyı sanatsal anlatım aracı olarak ve çok başarılı bir biçimde kullanmıştır. Daumier, 4000 adet taşbaskı yapmış baskılarını siyasi amaçlı kullanmıştır.

XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, fotoğraf tekniğinin gelişmesiyle beraber taşbaskı önemini kaybetmiştir. Fakat, XIX. yüzyılın sonlarına doğru Manet, Corot ve Degas'nın taşbaskı çalışmaları yapımları üzerine, tekrar sanatsal anlamda kullanılmaya başlanmıştır.

Fransa’da bilinen fakat çok nadir kullanılan renkli taş baskıyla yeni bir çıkış yaşanmış, Jules Cheret’nin afişi ile özgünlüğüne kavuşmuştur. Henri Fantin-Latour, Edvard Munc, Pissarro, Cezanne, Sisley, Signac ve Whistler gibi sanatçılarda çok sayıda taşbaskı eserler vermişlerdir.

Renginde tekniğe girmesiyle beraber, Toulouse Lautrec çok başarılı afiş uygulamaları yapmıştır. Lautrec, taşbaskı eserlerinden oluşan sergiler açmış, kendi tarzını oluşturmuştur. Henri Matisse, Brague, Marc Chagall, Miro, Max Slevegt, Henri Fantin-Latour, Emil Nolde ve Picasso’da bu sanatı başarı ile uygulamışlardır. Resim 11 de T. Lautrec’in püskürtme tekniği ile yaptığı afişi görülmektedir.

Resim 11. T. Lautrec, Moulin Rouge, Püskürtme

www.allinsongallery.com/toulouse/

Türkiye’de ilk taşbaskı atölyesi 1831’de Henri Cayol tarafından Beyoğlu’nda kuruldu. İlk defa Hüsrev Paşa’ya ait ”Nuhbettütalim”adlı eser basılır.

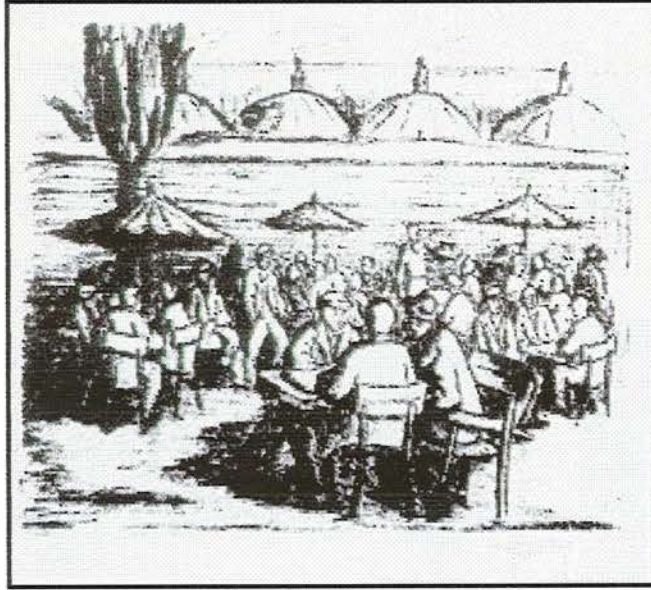
“Taş baskı tekniğinde yazı ve hat sanatının tüm incelikleri basılabildiği için taş baskı Türklerde uzun süreli ve yaygın olarak kullanılmıştır. Türk sanatçılarının hazırladığı Kur’an ve tezhipler Arap memleketlerince aranmış ve ısmarlanmıştır” (Derman, 1989, s.3).

Baskı resim sanatının ilk olarak uygulanmaya başlanması ise, XIX.yüzyılın ilk yarısına rastlar. İlk defa taşbaskı yapan sanatçılarımızın başında, Mehmet Hulusi ve askeri okullarda resim öğretmenliği yapan Hoca Ali Rıza gelir.

Osman Hamdi Bey'in 1882'de kurduğu Sanayi Nefise Mektebi, 1927'de Güzel Sanatlar Akademisi adı ile anılmaya başlanmıştır. Bu okulda resim bölümüne, Leopold Lévy'nin başkanlığında bir baskı atölyesi kurulur. Bu atölyede pek çok sanatçı yetişmiştir. "Fethi Karakaş, Mümtaz Yener, Avni Abraş, Selim Turan, Ferruh Başağa, Nuri İyem, Neşet Günal bunlardan bazılarıdır (Atar, 1995, s.72).

Resim 12 de Fethi Karakaş'ın Taşbaskısı görülmektedir.

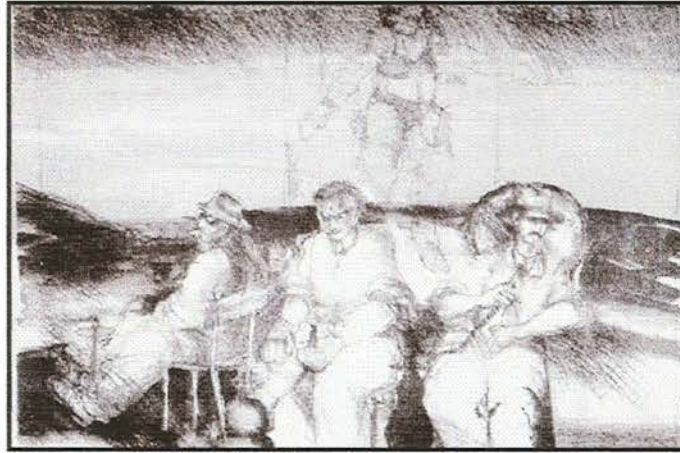
Resim 12. Fethi Karakaş, Kahvede Oturanlar, 13x16 cm., Taşbaskı

<http://www.geocities.com/turkresmi>

"Bugün taşbaskı resim sanatını uygulayan sanatçılarımızdan bazıları şunlardır; "Mustafa Asher, Fevzi Karakoç, Atilla Atar, Basri Erdem, İsmail Hakkı Demirtaş, Emin Koç, Alaattin Aksoy, Mehmet Özer, Selami Yanya, Gül Derman, Saime Hakan, Hüsnü Dokak" (Atar, 1995, s.95). Resim 13 de Fevzi Karakoç'un Taşbaskısı görülmektedir.

Resim 13. Fevzi Karakoç, Nargile İçenler, 34x50 cm., Taşbaskı

<http://www.geocities.com/turkresmi>

Serigrafi; elek baskı, ipek baskı, şablon baskı diye de isimlendirilir.

Serigrafide önce elek bir çerçeveye gerilir, çeşitli emülsiyonlar kullanılarak oluşturulacak olan resim, çizim veya yazı boyama teknikleriyle elle işlenebildiği gibi, fotomekanik yolla da oluşturulabilir. Eleğin içine koyulan baskı boyası, rakle yardımı ile emülsiyonun kapatmadığı gözeneklerden geçirilmek suretiyle baskı işlemi tamamlanır.

Serigrafi diğer baskı tekniklerine göre daha kolay çalışılabilir bir tekniktir. Bugün pek çok alanda serigrafıtan yararlanılmaktadır. Tekstil, seramik, cam sanayisi ve ambalaj gibi geniş bir alanda kullanılmaktadır. Serigrafı her türlü yüzeye uygulanabilmektedir, şişelere, cam yüzeylere, kağıt, karton, ahşap, metal, porselen, polyester, polietilen, gibi.

Serigraf baskıda kullanılan malzemeler; Gaze, çerçeve, rakle, foto emülsiyonu ve serigrafı boyalarıdır.

Bu sisteme elek baskı denilmesinin sebebi baskı kalıbı olarak sentetik veya ipek bez kullanılmasıdır. Elek üstündeki boya, lastik bir rakle ile bastırılarak sıyrıldığı zaman, deliklerinden geçer ve alttaki yüzeye geçerek kâğıda baskı yapar.

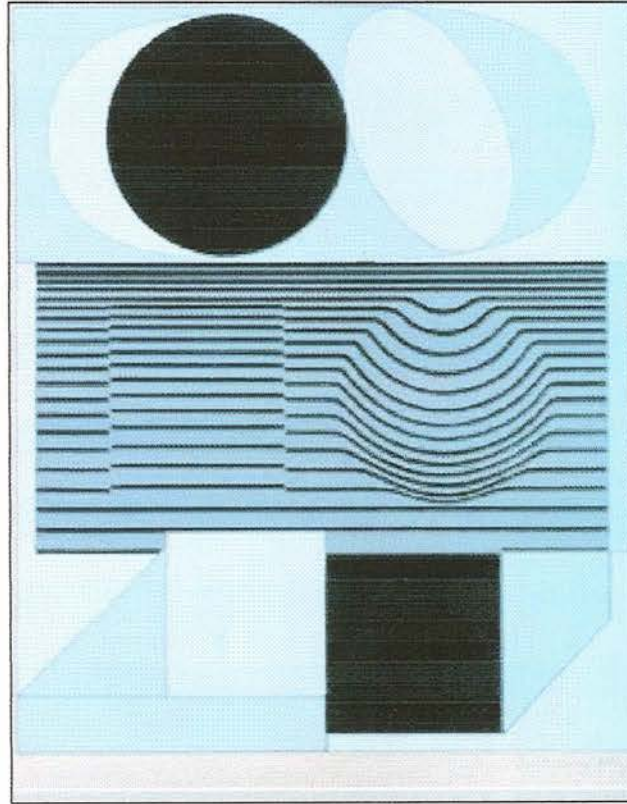
Serigrafi ilk defa, Çin ve Japonya’da uygulanmıştır. İlk önceleri insan saçından yapılmış elekler kullanılıyordu, sonraları ince ipekten dokunmuş olan elekler kullanılmaya başlanmıştır.

19.yy’dan itibaren önce zanaatçılıkta kullanılmış olan bu baskı tekniği, ikinci dünya savaşının sonundan itibaren pek çok sanatçının ilgisini çekmeye başlamıştır.

“Bu yöntemin öncülüğünü yapan sanatçılar; Antony Welonis, Guy Maccoy, Elisabeth Olds ‘tur (Balamir, 1998, s.16) ”.

Serigrafi, Pop Art sanatçıları (Warhol ve özellikle Rosenquist) tarafından olduğu kadar kinetik sanatçıları (Vasarely) ya da afiş tasarımcıları tarafından da kullanılmıştır. Resim 14 de Vasarely’nin baskısı görülmektedir.

Resim 14. Victor Vasarely, Ondho

<http://teachers.westport.k12.ct.us/westportk12ctu/Art%20Collection/artcollpage3.htm>

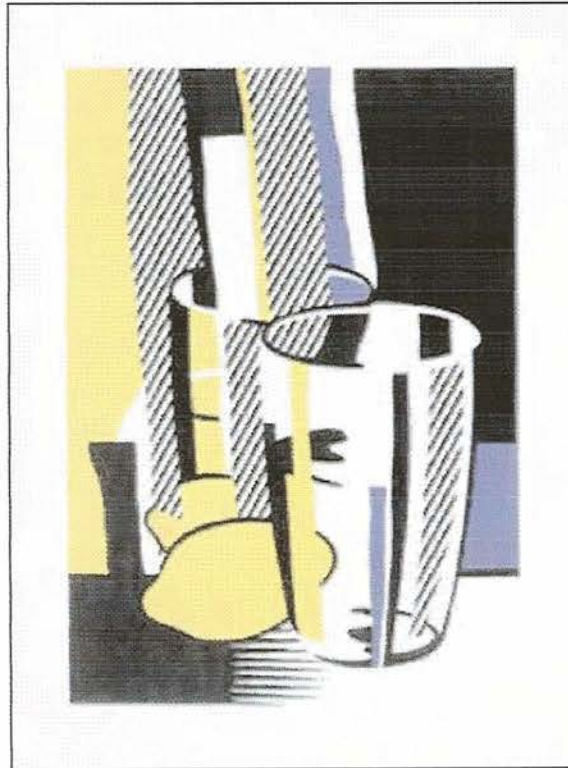
Resim 15 ve Resim 16 da Roy Lichtenstein'in Serigraf baskıları görülmektedir.

Resim 15. Roy Lichtenstein, Girl

www.picassomio.com/images

Resim 16. Roy Lichtenstein, Before the mirror

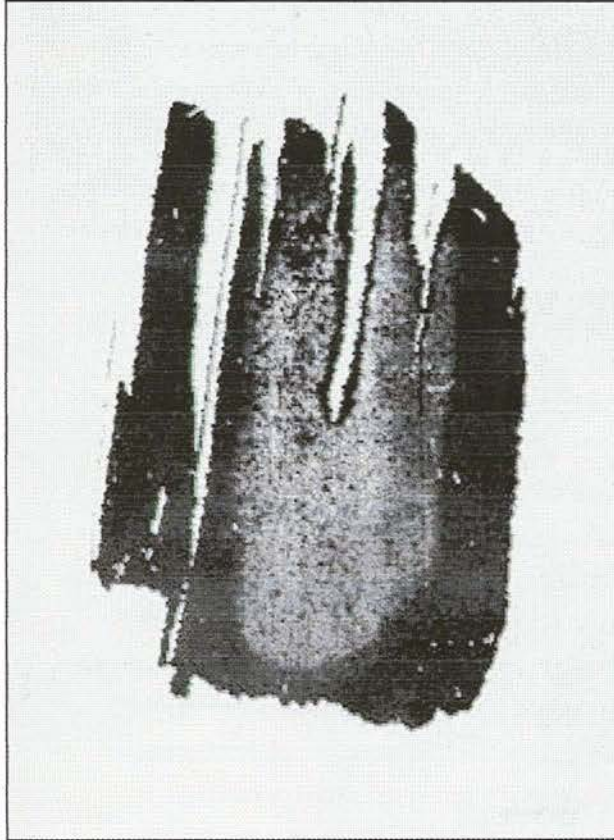
www.picassomio.com/images

“Böylece Fransa’da 1968 Mayıs-Haziran’ında doğallığı ve etkinliği, teknik kullanımının basitliği ve çabukluğuyla desteklenmiş yapıtlar ve 70’li yıllarda da sanatçıların sokak için yaptığı eserler (Malassis’lerin gerçekleştirdiği Allen’de afişi, 1973’te Ernest Pignon-Ernest’in yapıtları vb.) ortaya çıkmıştır”(Baripoğlu, 1997, s.21-22).

Serigrafi baskıyı ülkemizde ilk olarak uygulayan sanatçılar, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Eren Eyüboğlu, Elif Naci, Devrim Erbil, Zahit Büyükişleyen, Hasan Pekmezci, Nevide Gökaydın, Burhan Uygur’dur. Sabri Berkel, Ergin İnan ve S. Saim Tekcan’da bu alanda çalışmıştır.

Resim 17 de Sabri Berkel’in Elek Baskısı görülmektedir.

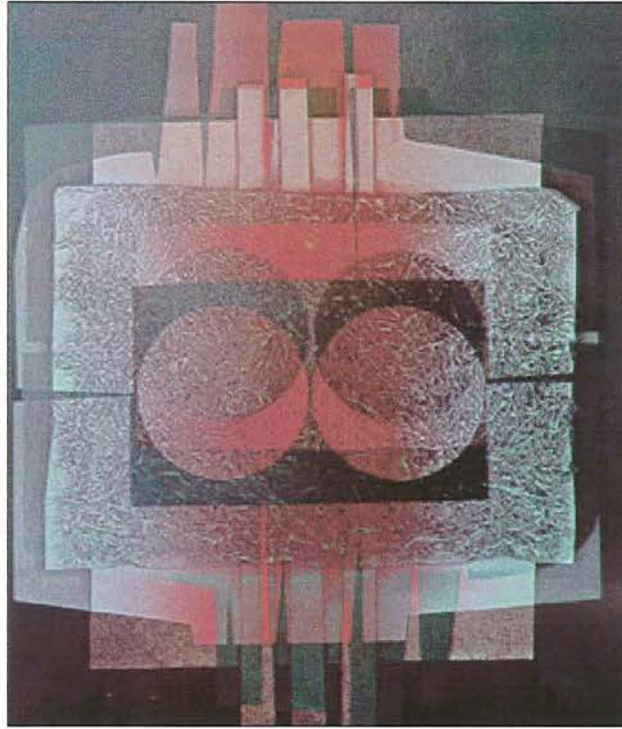
Resim 17. Soyut, Sabri Berkel, 33x45 cm., Elek Baskı

<http://www.geocities.com/turkresmi>

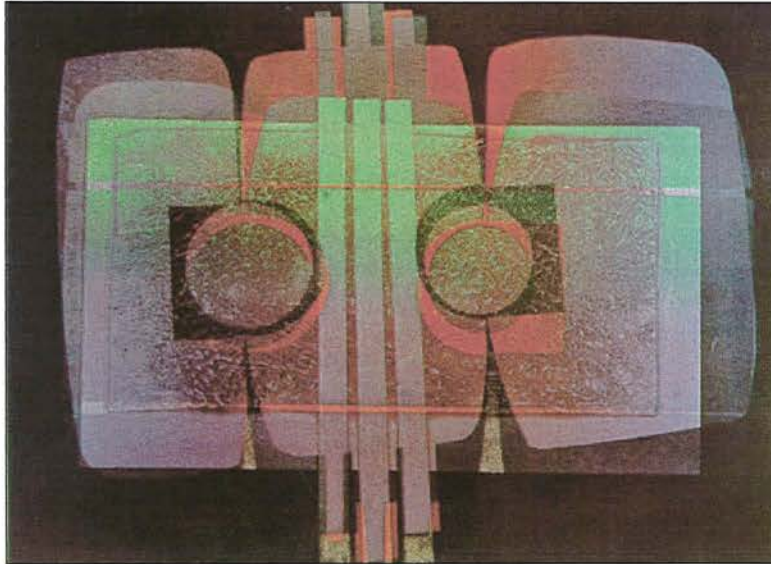
Resim 18 ve Resim 19 da S. Saim Tekcan'ın Elek Baskıları görülmektedir.

Resim 18. Eskiden Yeniye, S. Saim Tekcan, 40x45 cm., Elek Baskı

<http://www.geocities.com/turkresmi>

Resim 19. Yeşile Çağrı, S.Saim Tekcan, 40x54 cm., Elek baskı

<http://www.geocities.com/turkresmi>

Serigrafi tekniğinde başarı sağlayabilmek için; kullanılacak olan malzemelerin özelliklerini ve işlem basamaklarını iyi bilmek gerekmektedir. Ayrıca ne kadar çok uygulama yapılırsa o derece başarı sağlanmaktadır.

2.4. Malzeme Baskı Teknikleri

İlköğretim Okullarında ve Ortaöğretimde bireylere sıkça uygulatılan malzeme baskı teknikleri vardır. Bireylerin kolayca bulabilecekleri malzemelerden yararlanarak yapılırlar. Bu baskı teknikleri, kumaş desenleri ve ambalaj kağıtları tasarımında çok fayda sağlar.

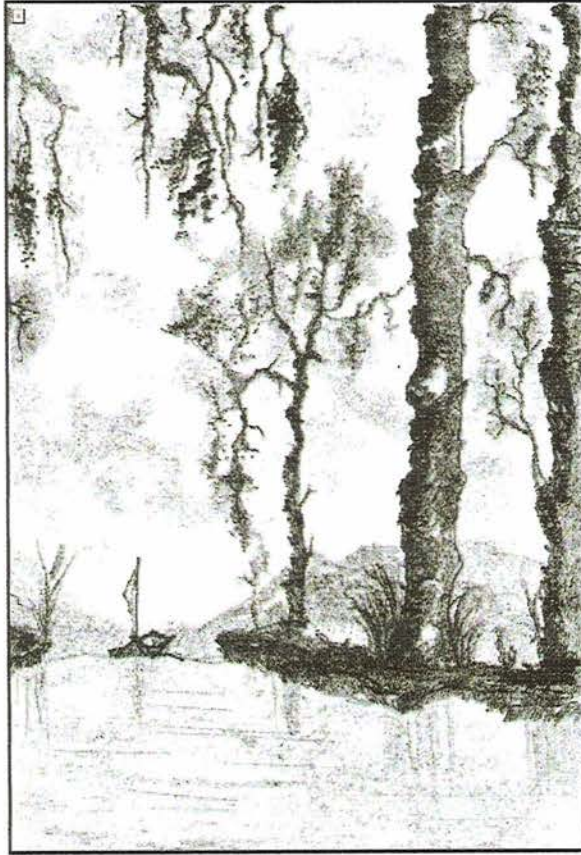
“Oya karakterindeki bu çalışmalar dekoratif ve grafiksel beğeni kazandırmaya yönelik yaratıcı verimli sonuçlar doğurur” (Sezer, 2001, s.44).

- Monotipi Baskı,
- Linol Baskı,
- Şablon Baskı,
- Sebze Baskı,
- Yaprak Baskı,
- Fırça Baskı,
- Parmak Baskı,
- İplik Baskı,

3.3.1. Monotipi Baskı

Monotipi Baskı; Bu baskı tekniğinde kullanılan araç ve gereçler: cam veya fayans, matbaa mürekkebi, merdane, resim kağıdı ve kurşun kalem. Monotipi baskıda yöntem çok basittir, cam veya fayans üzerine merdane yardımıyla ince bir tabaka olacak şekilde, mürekkep iyice yayılır. Resim kağıdı kaydırılmadan mürekkep üzerine kapatılır. Kurşun kalem yardımı ile resim kağıdının üzerine resim çizilir. Çizim işlemi bittikten sonra, yavaşça kağıt kaldırılır ve kurumaya bırakılır. Bu teknik cam üzerine sürülen boyayı doğrudan kağıt üzerine geçirme şeklinde de yapılabilir. Leke ve çizgi biçiminde camın üzerine yayılan boyalar, kağıda geçerken boyaların karışımından tesadüf durumlar, çok hoş renkler ve dokular meydana gelir. İlköğretim okullarında monotipi baskı türü, 4. ve 5. sınıf düzeyi ve sonrasında uygulanabilir.

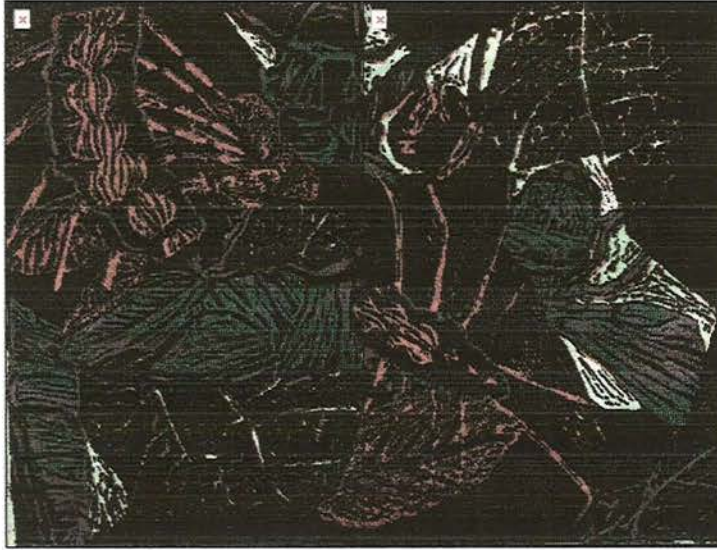
Resim 20. Monotipi Baskı, Öğrenci Çalışması

3.3.2. Linol Baskı

Linol Baskı tekniğinde kullanılan araç ve gereçler şunlardır: yer muşambası (linolyum), linol oyma bıçakları, matbaa mürekkebi, merdane, tahta kaşık, resim kağıdı ve cam. Hazırlanan resim aydınır kağıdına çizilir, karbon kağıdı yardımıyla linolyumun üzerine ters olarak geçirilir. Baskıda beyaz kalması istenilen yerler oyma bıçakları ile oyulur. Oyma işlemi yapılırken çok dikkat edilmelidir. Bu çalışma ilköğretim okullarında 6. sınıftan itibaren yaptırılmalıdır. Oyma işlemi bittikten sonra muşamba iyice temizlenmeli, aralarda çapak kalmamasına dikkat edilmelidir. Merdane ile mürekkep camın üzerine iyice yayılır. Daha sonra merdane linolyumun üzerinde gezdirilir ve yüksekte kalan kısımlar mürekkep alır. Resim kağıdı linolyumun üzerine yerleştirilir ve tahta kaşığın sırtı ile iyice bastırılır, böylece görüntü aynen kağıda geçmiş olur. İlköğretim okullarında 5. sınıftan itibaren uygulanabilir.

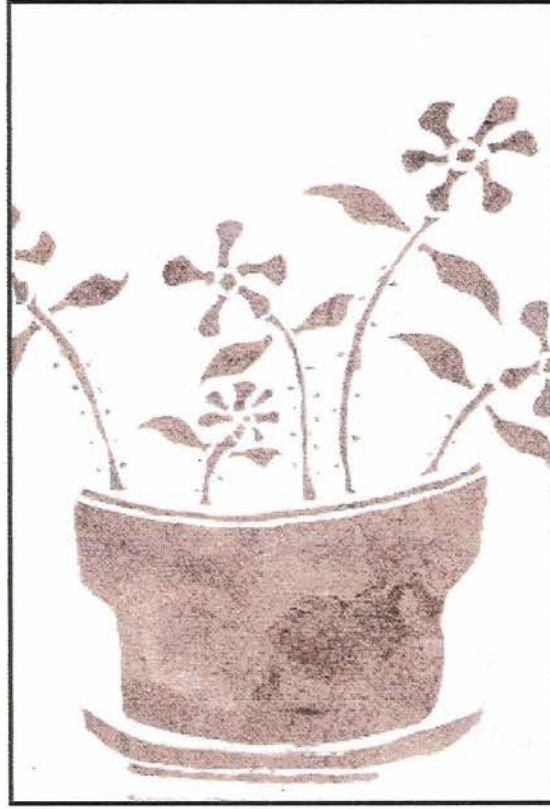
Resim 21. Linol Baskı, Öğrenci Çalışması.

3.3.3. Şablon Baskı

Şablon Baskı; Kullanılacak olan araç ve gereçler şunlardır: Karton, maket bıçağı, resim kağıdı, guaş boya, sünger veya eski diş fırçası. Çizilen resim maket bıçağı ile dikkatli bir şekilde oyulur, kalıbın tek parça olmasına dikkat edilmelidir. Ağaç ve hayvan gibi figürler tasarımda kullanılabilir. İki şekilde kalıp hazırlanabilir: İçi boyanacak şekilde ve dışı boyanacak şekilde. Daha sonra süngerle veya diş fırçası yardımı ile boyanacak yerlere boya sürülür. İlköğretim okullarında 3., 4. ve 5. sınıftan itibaren uygulanabilir.

Resim 22.Şablon Baskı, Öğrenci Çalışması

3.3.4. Sebze Baskı

Sebze Baskı tekniğinde kullanılan araç ve gereçler şunlardır: patates, soğan, limon, havuç, turp gibi sebzeler. Çoğunlukla patates baskı yapılmaktadır. Patates baskı için gerekli olan malzemeler; patates, maket bıçağı, resim kağıdı, kalem, sulu boya, sulu boya fırçası, su kabı. Öncelikle baskısı yapılmak istenen şekil tasarlanır. Patates ortadan ikiye kesilerek hazırlanan şekil önce kalemle patatesin üzerine çizilir sonra basılacak olan kısım yüksekte olacak şekilde maket bıçağı yardımı ile oyulur. Sulu boya fırçası ile istenilen renge boyanır ve şekil kağıt yüzeyine basılır. Bu çalışmada kalıpları fazla bekletmeden kullanmak gerekmektedir. Çünkü suları çekildiği zaman sebzeler kurur ve bir daha kullanılamaz hale gelir. Malzemenin farklı olması nedeniyle çocukların çok zevk alarak yaptıkları bir çalışmadır. İlköğretim okullarında 1., 2., 3. sınıf ve sonrasında uygulanabilir.

Resim 23. Sebze Baskı, Öğrenci Çalışması

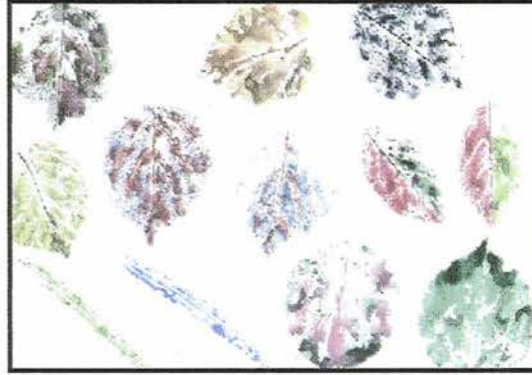
Resim 24. Sebze Baskı, Öğrenci Çalışması

3.3.5. Yaprak Baskı

Yaprak Baskı tekniğinde kullanılan araç ve gereçler şunlardır: değişik türde bitki yaprakları ve boya. Yaprığın damarlı olan arka yüzeyi boyanıp kağıt üzerine bastırılırsa yaprağın şekli kağıda çıkar. Bu şekilde çeşitli yüzey düzenlemeleri yapılabilir. İlköğretim okullarında 1., 2., 3., 4. ve 5. sınıflarda uygulanabilir.

Resim 25. Yaprak Baskı, Öğrenci Çalışması.

3.3.6. Fırça Baskı

Fırça Baskı tekniğinde kullanılan araç ve gereçler şunlardır: değişik kalınlıktaki fırçalar, sulu boya veya guaş boya. Büyüklükleri farklı fırçalarla dekoratif yüzey çalışmaları yapılabilir. Öğrencilerin yaparken çok zevk alacağı eğitici bir çalışmadır. Tek renkle çalışılabildiği gibi fırçaya birden çok renk sürülerek de daha zengin görümlü süslemeler elde edilebilir. İlköğretim okullarında 1., 2. ve 3. sınıflar için uygulanabilir.

Resim 26. Fırça Baskı, Öğrenci Çalışması

3.3.7. Parmak Baskı

Parmak Baskı tekniğinde kullanılan araç ve gereçler şunlardır: Guaş boya veya sulu boya. Beyaz veya renkli kağıtlar üzerine direkt olarak parmak veya elin boyaya batırılıp basılması ile yapılır. Eğer boyanın kıvamı çok sulu olmazsa, parmağın dokusu da kağıda çıkacaktır. Küçük çocukların da çok zevk alarak yapacağı bir çalışmadır. İlköğretim okullarında 1., 2. ve 3. sınıfta uygulanabilir.

Resim 27. Parmak Baskı, Öğrenci Çalışması

3.3.8. İplik Baskı

İplik Baskı tekniğinde kullanılan araç ve gereçler şunlardır: 60-70 cm. uzunluğunda pamuklu ip, sulu boya, sulu boya fırçası, iki parça resim kağıdı, su kabı. İp sulu boya ile istenilen renklere boyanır. Boyanan ip oynatmadan resim kağıdı üzerine istenilen şekilde yerleştirilir. Diğer resim kağıdı, ipin ucu dışarıda kalacak şekilde yavaşça ipin üzerine kapatılır. Kağıtların üzerine baskı yapılarak boyanın kağıda geçmesi sağlanır, ve ip yavaşça aradan çekilir. İp aradan çekildikten sonra üstteki kağıt kaldırılır. Bu çalışmayı birden fazla renkle yapmak mümkündür. İlköğretim okullarında 1., 2. ve 3. sınıflar da uygulanabilir.

Resim 28. İplik Baskı, Öğrenci Çalışması

3.4. Özgünbaskı Tekniklerinin Sanat Eğitime Katkısı

Sanat eserlerinde, sanatçının seçtiği malzeme ve malzemenin doğal özelliklerine göre kullanılışı, eserin özünü anlatmakta etkilidir. “Picasso ve Romney’in kalem ve mürekkebi, Van Gogh ve La Tour’un yağlıboya kullanışları, sanatçıyla malzemesinin, birbirlerine ne kadar içten bağlı olduklarının belirtisidir” (Lowry, 1972, s.138). Bizim eseri beğenmemiz, bireyin o eseri meydana getirirken malzemeye karşı gösterdiği hassasiyetten kaynaklanmaktadır. “Bu sebepten baskılar, sanat eserini meydana getirirken kullandığı tekniğin gerek sanatçıdaki görüşü sağlamakta, gerek biçimlendirmede ne kadar yararlı olduğunun açık delilidir” (a.g.e. , s.138) . Malzeme, eserin meydana getirilmesinde, bireyin anlayışına şekil vermekte yardımcı olmaktadır. Bir eserde anlatılmak istenilen düşünce onu meydana getiren malzemeye bağlıdır. Bireyin seçtiği malzeme, düşüncelerini ifade edebilmesi için özelliklerinin daha uygun olmasındandır. Bireyin anlatmak istediği düşünce ile kullandığı malzeme yaratma aşamasında birbiri ile kaynaşmak zorundadır. Birey oluşturacağı eserinde, istediği etkiyi sağlayabilmek için kullanacağı malzemelerin bütün özelliklerinden yararlanmalıdır. Eser biçimsel özelliklerini ve izleyicide bıraktığı etkiyi kullanılan malzemedен alır. Tekniğin ve malzemenin etkili bir şekilde kullanılması bireye kişisel ifade imkanı sağlar. İzleyici için güzel duygusunun harekete geçirilmesi çok önemlidir. Malzeme birey tarafından kullanılmadan önce farklı özelliklere sahipken, sanat eserine dönüşünce çok farklı anlatımsal özellikler kazanmaktadır. Bu etkiyi sağlamak da bireydeki yaratıcılık sayesinde mümkündür.

Özgünbaskı tekniklerine genel olarak bakıldığı zaman, her teknikten değişik malzeme ve olanakların katkılarıyla yaratıcılığın geliştiği, değişik etki ve tarzların ortaya çıktığı görülmektedir. Yaratıcılık, her yaştaki bireyde bulunan gizli bir güç olarak kabul edilebilir. Böylece her yaştaki insanda farklı derecelerde var olan ve geliştirilebilen özel bir yetenek olarak da ele alınabilir. Yaratıcılık, çocukta olsun erişkinde olsun her bireyde, farklı düzeylerde görülmektedir. Önemli olan bireyin yaratıcılığını bir şekilde ortaya çıkarmasıdır. Bir sanat eserinin oluşumunda temeli, yaratıcı düşünme süreci oluşturmaktadır. Bu süreç, düşünme ile yapma arasında etkileşimi ve karşılıklı ilişkiyi kapsamaktadır. Düşünce fiziksel maddeyi birleştirmeye uğraşır. Bunun sonucunda bir sanat eseri ortaya çıkar. Sınırlamayı kabul etmeyen yaratıcılık, insanın gereksinimlerinden, sezgiden, bilimden, kültürden, madde ve olanaklardan, çevreden

kısaca her şeyden etkilenmektedir. Yaratıcılığın gelişmesi için deney, gözlem, ve araştırma yapmak gerekmektedir.

Sanatçının algı, yaşantı, deney, anı ve çağrışım öğelerinin birleşmesiyle yaratıcı süreç başlamaktadır. Sonraki aşama sanatçının duygu ve düşüncelerini anlatmasında kullanacağı doğru malzeme ve tekniği belirlemesidir. Çünkü sanatçı duygu ve düşüncelerini sadece çizim yoluyla değil, renk ve kullanılan tekniğin getirdiği olanaklar ile de anlatabilmektedir.

Günümüzde pek çok teknikten yararlanılarak resim yapılmaktadır. Yağlı boya, sulu boya, pastel boya, akrilik ve özgünbaskı teknikleri gibi değişik teknikler kullanılmaktadır. Bu teknikler farklı malzemelerle uygulanmaktadır. Burada önemli olan sanatçının araştırmaları sonucunda yeterli teknik bilgiye sahip olduğu, tat alabileceği ve kendini en iyi şekilde ifade edebileceği malzemeyi belirlemesidir. Seçilen teknik, düşüncenin, amacın, yaratıcılığın en mükemmel şekilde anlatılmasında etkilidir. Bütün bunların sonucunda eser estetik bir değere sahip olur. Çünkü bu çalışmaların sayesinde kazanılan tecrübelerle birey kendini geliştirecek ve yeni arayışlar içine girecektir.

Yapılan bu çalışmalar doğrultusunda özgünbaskı tekniklerinin yardımı ile bir anlatım dili oluşturulmaktadır. Yaratıcılığın ortaya çıkarılmasında, tekniği ve malzemeyi sevmenin, onlarla özdeşleşebilmenin büyük payı vardır. Bunun için değişik tekniklerle tanışmak ve bu teknikler içinde kişiliğe, çalışma yöntemine ve olanaklarına uygun tekniği bulmak gerekir.

Her teknikte farklı yöntemler uygulanmaktadır. Özellikle çukur baskı (metal baskı) teknikleri çok çeşitlilik gösterir. Özgünbaskı teknikleri içinde sanatçısına en çok teknik deneme imkanı sağlayan çukur baskı tekniğidir. Kendi içerisinde çok çeşitli şekillerde uygulanabildiği gibi birkaçını birleştirerek de uygulanabilmektedir. Çukur baskı tekniğinde leke ve çizginin tüm çeşitleri kullanılabilir. Ahşap baskı tekniğinde ahşabın dokusundan kaynaklanan çok güzel çizgisel ve lekesele değerler elde etme imkanı vardır. Serigrafi baskı tekniğinde şablon baskıya benzer etkiler daha kolay verilebilmektedir.

Açık- koyu değerler etkili bir şekilde ortaya çıkmakta ve bireyde leke kavramı gelişmektedir. Özgünbaskı tekniklerinde uygulamadan kaynaklanan farklılıklar nedeniyle her teknik sonucunda değişik etkiler görülebilmektedir. Birey baskı çalışmaları yaparken renklerden yararlanacağı için renkleri çok iyi tanımak zorundadır.

Baskıdaki uygulama yöntemlerinin çeşitliliği, malzemenin zenginliği, yaratıcılığı geliştirmektedir. Bu farklı olanakların sonucunda sanatçıya hangi malzeme ile kendini daha iyi ifade edebildiğini, amacına uygun bulduğu, zevk alarak yaptığı baskı tekniğini bulması kalmaktadır. Malzeme ve tekniklerin olanaklarını öğrendikçe anlatımda güçlenme ve çeşitlenme olmaktadır. Bireylerin farklı dünyaları olması nedeniyle değişik anlatım biçimleri ortaya çıkacaktır.

Tecrübe geliştiği zaman sanatçı yeni arayışlar içine girecektir. Bu da yaratıcılığın farklı şekillerde ortaya çıkmasına neden olur. Uygulanan teknikte başarılı olmak için öncelikle o tekniği sevmek ve bu doğrultuda da devamlı çalışmak gerekir. Özgünbaskı teknikleri bireye yaratıcılık yollarını açar. Her insanda doğuştan gelen az veya çok yaratıcılık vardır, yaratıcılık öğretilemez fakat ortam uygun olduğu zaman geliştirilebilir.

Özgünbaskı tekniklerini diğer resim tekniklerinden ayıran en belirgin özelliği, basılan eserin çoğaltma imkanının olmasıdır. Bireyin tercihi göre istenildiği kadar çoğaltma yapılabilmektedir. Bunun sonucunda eser daha fazla kişiye ulaşabilmektedir ve bireyler kendilerini geniş kitlelere anlatabilmektedirler.

Bu tekniklerin ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde uygulanabilenleri de vardır ve sanat eğitimine olan katkısı çok fazladır. Birey her şeyden önce yaratıcılığını geliştirebileceği bir ortam içindedir. Farklı pek çok malzeme ile karşı karşıyadır. Görme yeteneği bu sayede gelişebilmektedir. Özellikle şablon baskıda siyah –beyaz leke kavramını öğrenmektedir.

Hazırladığı kalıplar sayesinde baskıları istediği kadar çoğaltabilme imkanına sahip olduğunu görmektedir. Birey sınıfta serbest çalışma ortamını bulabildiği için, sosyal yönden de gelişim içerisinde olmakta, arkadaşlarıyla paylaşmayı, iletişim kurabilmeyi

öğrenmektedir. Sınıf ortamında yaptıklarını arkadaşlarına göstererek yaptığı işle gurur duymakta ve eksik yönlerini tamamlayabilmektedir. “Çocuk, eğitiminde yaratıcılığa yöneltilmelidir; yaratma olanağını en etkili biçimde sanat uğraşlarında bulacak olan çocuğun, sanatla eğitilmesi büyük önem taşımaktadır, çünkü çocuk yaratarak öğrenir” (San, 1977, s.159).

Birey özgün ve özel olmayı her zaman amaçlamakta, dolayısıyla kendi sanatsal üslubunu aramaktadır.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Modeli

Özgünbaskı tekniklerinin ve malzeme baskı tekniklerinin, sanat eğitime katkısının belirlenmesinin amaçlandığı bu araştırma genel tarama amaçlı, belgesel tarama modelidir. “ Var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya belgesel tarama denir” (Karasar, 1998, s.183).

4.2. Veriler ve Toplanması

Araştırmada, özgünbaskı tekniklerinin sanat eğitime olan katkısına ilişkin olgusal veriler toplanacaktır. Araştırmanın nitel araştırma özelliği taşıması nedeniyle verilerin toplanmasında doküman incelemesi yöntemi kullanılacaktır. “ Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2000, s.140). Sanat eğitimi ve özgünbaskı tekniklerine ilişkin bilgiler, alana ilişkin kitap, tez ve diğer yayınlar gibi dokümanlardan toplanacaktır.

4.3. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Araştırmada toplanan verilerin çözümlemesinde betimsel analiz yöntemi kullanılacaktır. “Betimsel analiz yönteminde, araştırmada toplanan verilerin, araştırma problemine ilişkin olarak neleri söylediği yada hangi sonuçları ortaya koyduğu ön plana çıkmaktadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2000, s.157). Verilerin çözümlemesinde amaçlarda belirtilen boyutlar temel alınacaktır.

BÖLÜM V

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın amaçları olan özgünbaskı teknikleri ve malzeme baskıların bireylerde sağladığı yararlar ve sanat eğitimine katkısının, nasıl olduğuna ilişkin bulgu ve yorumlara yer verilecektir.

5.1. Özgünbaskı Tekniklerinin ve Malzeme Baskı Tekniklerinin Sanat Eğitimi Alan Bireylerde Görsel Öğrenmeye Katkısı

Öğrenme görme ile başlamaktadır. Sanatı öğrenmede ilk koşul görmedir. Bireyler görmeyi yani görüş kazanmayı sonradan edinmektedirler. Her duyu organı alıcı ve kaydedici bir özelliğe sahiptir ve duyu organları birbirlerinin yerini tutamazlar. Görme duygusunun geliştirilmesinde ilk koşul görmeyi öğrenmektir. Bireyler duyu organları yardımı ile eşyaların renklerini ve biçimlerini algılamaktadırlar. Bireyin geçmiş yaşantısı, bilgisi, görme yeteneği algılamayı etkilemektedir. Bireyin nesnelere ayırtmalarını görme, parçadan bütüne gitme, yani algılama yeteneği deneyimle elde edilmektedir. Sanat eğitimi verilirken, bireyin görmesine yardımcı olacak ortamın yaratılmasının, görme yeteneğinin geliştirilmesi için çok önemli olduğu görülmektedir. Görsel yeteneklerin artırılması, bireyin gördüğü nesnelere karışık görüntüsünü özelliklerine göre ayırabilmesini sağlamaktadır. Bireyin görme yeteneği arttıkça, yaratılan görsel biçimlerden etkilenme düzeyleri de artmaktadır. Ancak bu sayede göz gelişecek bir süre sonra da gördükleri arasında nitelikli olanları ayırt edebilecektir. Kendisi yaratma çabasına girdiği zamanda ayırt ettiği özellikleri eserine uygulayabilecektir.

5.2. Özgünbaskı Tekniklerinin ve Malzeme Baskı Tekniklerinin Sanat Eğitimi Alan Bireylerde Beceri Geliştirmeye Katkısı

Sanat eğitiminin araç ve gereç kullanımına dayalı bir alan olduğu görülmektedir. Sanatsal öğrenmenin olabilmesi doğru kullanılan araç ve gerece bağlıdır. Değişik araç ve gereç kullanımı, yeni fikirlerin doğmasını sağlamaktadır. Bu da yaratıcılığı desteklemektedir. Bireyin fikirleri ile araç ve gerecin birbirlerini tamamlaması gerekmektedir. Burada önemli olan seçilen araç ve gerecin anlatılmak istenilen düşünceye hizmet edip etmediğidir. Edinilen bilgi, beceri ve deneyim sayesinde araç ve gereç yeni bir görüntüye kavuşmaktadır. Bireyler baskı tekniklerini uygulamaya başladıkları zaman çeşitli araç ve gereç ile karşılaşacaklardır. Elde edilen verilere göre ne kadar farklı araç ve gereç kullanılırsa ve çalışılırsa, bireyin hepsinde söz sahibi olduğu ileri sürülmektedir.

5.3. Özgünbaskı Tekniklerinin ve Malzeme Baskı Tekniklerinin Sanat Eğitimi Alan Bireylerde Sanatsal Ürün Çıkarmaya Katkısı

Burada önemli olan bireyin araç ve gereci kullanmadaki becerisini ortaya koyarak görsel deneyimini yaptığı işte ortaya çıkarmasıdır. Tasarım yapma, araştırma yapma öğrenme sürecinin bir parçasıdır. Bu sürecin sonunda üretenin ve izleyenin beğendikleri bir eser ortaya çıkmaktadır. Birey yaptığı işin sonucunda bir şeyler öğrenmektedir ve kendisinden beklenen davranışları göstermektedir. Sanatın dilini öğrenmekte ve kazandığı deneyimler sayesinde kendini rahatça ifade edebilmektedir.

5.4. Özgünbaskı Tekniklerinin ve Malzeme Baskı Tekniklerinin Sanat Eğitimi Alan Bireylerde Dil Gelişimine Katkısı

Birey farklı malzeme ve teknikle çalışması nedeni ile yarattığı biçimlerin farklı sonuçlarını görecektir. Dolayısıyla sonucun her defasında farklı olduğu görülmektedir. Birey eğer kendisini teknik üzerinde çok çalışarak geliştirmişse araç ve gereç onun kontrolünde olacaktır. Bu da rastlantısal değerlerin azalması demektir. Yoğun çalışma yapılmıyorsa malzeme bireye hükmedecektir. Bol araştırma yapan birey, çalıştığı tekniği bir anlatım aracı olarak görecektir ve daha zengin sonuçlar elde edecektir. Böylece bireyin kendisine bir dil oluşturabildiği görülmektedir.

Birey sanat eğitimi sayesinde, görmeyi öğrenirken biçimlendirdiği malzemeleri tanıma fırsatı bulur. Duygularını malzemeye yansıtırken yeni denemeler yapar bu da ona nesnelar arasında ilişki kurmasına yardım eder. Böylece yeteneklerinin farkına varır ve ilerideki yaşantısında seçeceği mesleğinde doğru tercihi yapar. Çevresinde gelişen olaylara farklı bir gözle bakabilir ve çevresiyle daha kolay iletişim kurabilir. Soyut kavramları algılayabilir, problemleri kolayca çözümlerabilir. Zihinsel yetenekleriyle beraber duygusal yanı da gelişir. Grupla çalışma alışkanlığı ve sorumluluk kazanır. Bu sayede bireyin özgüven duygusu gelişir.

Özgünbaskı teknikleri ve malzeme baskı teknikleri, bireyin sanat eğitimi yolu ile eğitilmesinde önemli bir yere sahiptir. Baskı teknikleri çok çeşitlilik gösteren malzeme ve uygulama imkanları nedeniyle bireye yaratıcılığını ortaya çıkarmada çok büyük yarar sağlar. Baskısı yapılacak konu aynı olsa bile, farklı teknik ve malzeme kullanıldığı zaman ortaya çok farklı sonuçlar çıkacaktır. Birey pek çok denemeden sonra kendisine yakın bulduğu, duygularını kolayca ifade edebileceği tekniğı belirler. Bu teknik kendisini anlatmada kullanacağı bir yol olur ve böylece birey kendi sanatsal dilini oluşturur. Birey teknik üzerinde çalışarak tecrübe kazandıkça malzeme onun kontrolünde olacaktır. Malzemenin kontrol edilebilmesi rastlantısal sonuçları en aza indirecektir. Bol deneme yapan birey her defasında daha zengin sonuçlar elde edecek ve el becerisi gelişecektir.

Baskı teknikleri bireyin görsel öğrenmesine, beceri geliştirmesine, sanatsal gelişimine, bir resim dili oluşturmasına ve sanatsal ürün çıkarmasına yardımcı olmaktadır.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın amacı, yöntemi ve bulguları özetlenmiş, bu bulgulara bağlantılı olarak ulaşılan sonuca ve önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuç

Genel eğitimle beraber sanat eğitimi; sanat yoluyla insanı eğitmek için başvurulan çalışmaları kapsar. Sanat eğitiminin temel amacı yaratıcı eleştirel düşünceyi geliştirmek ve davranışlara estetik yön vermektir. Sanat eğitimi bireye, gördüklerini, duyduklarını, düşündüklerini yorumlayarak, bir iş gerçekleştirebildiğini görerek kendine güvenmeyi öğretir. Bireyin kendisine güvenmesi sağlıklı bir kişiliğin göstergesidir ve sağlıklı bireyler sağlıklı toplumu meydana getirirler.

Sanat eğitiminin bireylere, yeniliklere açık olma, duygularını ifade edebilme, özgür düşünebilme bunu uygulayabilme, yaratıcı ve kendisine güvenen bir kişilik oluşturabilme, çevresindeki güzelliklerden zevk alabilme, zamanını ve araç gerecini ekonomik kullanabilme becerisini kazandırdığı görülmektedir.

Amaç özgünbaskı teknikleri ve malzeme ile yapılan baskı tekniklerinin sanat eğitimine olan katkısının belirlenmesidir. Araştırma tarama modelinde yapılmıştır. Araştırma verileri kaynaklardan toplanmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

Diğer resim tekniklerinde olduğu gibi özgünbaskı tekniklerinde ve malzeme baskı çalışmalarında da yaratıcılık, bireyin kendini ifade edebilmesi ve yaratıcı çalışmalar yapabilmesi için bir araçtır. Burada önemli olan sürekli çalışma, araştırma ve gözlem yapmadır. Bu sayede birey gelişecek ve yeni arayışlar içine girecektir. Yoğun çalışan,

araştırma yapan birey malzeme ile bütünleşebilir, malzeme onu değil, o malzemeyi yönlendirir. Yeni arayışlara girebilmek için, çalıştığı tekniği anlatım aracı olarak görür. Bireyin kullandığı teknik ve malzeme ile bütünleşmesi ortaya çıkacak olan sonucun niteliğini belirler. Özgünbaskı tekniklerinin ve malzeme ile yapılan baskı tekniklerinin bireyin sanatsal gelişimine, bir resim dili oluşturmasına, yaratıcılığını ortaya çıkarmasına büyük katkısı vardır. Bunun için değişik tekniklerle tanışmak ve bu teknikler içinde kişiliğe, çalışma yöntemine ve olanaklarına uygun tekniği bulmak gerekir. Seçilen teknik hakkında yeterli bilgiye sahip olunması, yaratıcılığı artıracaktır. Baskı teknikleri uygulanırken, baskısı yapılacak olan konu aynı olsa bile, teknik ve malzeme farklılığı nedeniyle ortaya çok farklı sonuçlar çıkacaktır.

Özgünbaskı tekniklerini diğer resim tekniklerinden ayıran en önemli özelliği, ortaya çıkan eserin çoğaltılma imkanının olmasıdır. Bireyin tercihinine göre istenilen sayıda çoğaltma yapmak mümkündür. Böylece eser daha geniş kitlelere ulaşır. Bireylerin kendilerini tanıtmaları ve anlatmaları açısından önemlidir.

Özgünbaskı tekniklerinin ve malzeme baskı tekniklerinin bireylerde; görsel öğrenmeye, beceri geliştirmeye, sanatsal ürün çıkarmaya, dil gelişimine yararının olduğu görülmüştür. Birey baskı teknikleri sayesinde görmeyi öğrenir, görme yeteneği arttıkça, yaratılan görsel biçimlerden etkilenme düzeyi de artar. Çalışırken el becerisini geliştirir. Denemeler sayesinde kendisine en uygun teknik ve malzemeyi seçer. Çalışma sonunda ortaya bir ürün çıktığı zaman, yaptıklarını diğer bireylerle paylaşmanın hazzını yaşadığı görülür.

Özgünbaskı çalışmaları sanat eğitiminin önemli parçalarından biridir. Spontan değil yapılış sırası ve süresi belirli olan bir çalışmadır. Sistemli çalışma bireyin kendi kendini disipline sokma alışkanlığını geliştirmektedir. Sanat eğitiminde uygulanan, diğer iki boyutlu çalışmalar kadar bireyin gelişimine katkı sağlamaktadır.

6.2. Öneriler

Araştırmanın amacına yönelik olarak elde edilen bulgulara dayanarak şu öneriler getirilmiştir:

- Sanat eğitimi derslerinin yaratıcı, sorgulayıcı, eleştirel düşünceyi geliştiren dersler olduğu unutulmamalı, bunun için de gerek sanat yoluyla eğitimin gerekse sanatla ilgili derslerin niteliğinin artırılması gerekmektedir. Çağdaş normlara uygun bir sanat eğitimi için, eğitimcilerin dünyadaki sanatsal gelişmeleri takip etmelerinin gerektiği öneri olarak getirilmiştir.
- Aşamalardan geçerek bütüne ulaşmayı sağlayan, parça bütün ilişkisi kurarak görsel algılamayı ve görmeyi öğrenmeyi sağlayan baskı teknikleri, sanat eğitiminde önemli bir yer tutmaktadır. Sanat eğitimi programlarında daha fazla yer verilmesi gerektiği öneri olarak getirilmiştir.
- Araç ve gereç bireyin kendini ifade edebilmesini, yeni fikirler ortaya koyabilmesini desteklemektedir. Sanat eğitiminde baskı tekniklerinin beceriyi geliştirmesinin, çeşitli araç ve gereç kullanımına bağlı olduğu ve araç gereç kullanılması gerektiği öneri olarak getirilmiştir.
- Bireyin farklı malzemelerle çalışması, ona her defasında yeni sonuçlar sunacaktır. Kendisine en yakın bulduğu, çalışmaktan zevk aldığı teknik üzerinde yoğunlaşacak ve kendine sanatsal bir dil oluşturacaktır. Özgünbaskı tekniklerinin bireyin sanatsal bir dil oluşturmasına katkıda bulunduğu öneri olarak getirilmiştir.
- Birey sanat eğitimi sayesinde görmeyi ve algılamayı öğrenmektedir. Sanat eğitimi bireyin dünyaya geniş bir perspektiften bakmasını, çevresi ile iletişim kurabilmesini sağlamaktadır. Özgünbaskı teknikleri de bireyin sanat yolu ile eğitilmesinde bir yoldur. Baskı tekniklerinin bireyin görsel öğrenmesine, beceri geliştirmesine, sanatsal gelişimine, bir resim dili oluşturmasına ve sanatsal ürün çıkarmasına yardımcı olduğu görülmektedir. Bunların sonucunda özgünbaskı tekniklerinin sanat eğitimine katkısı olduğu öneri olarak getirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Artut, Kazım. **Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri**. Birinci baskı. Ankara: Anı Yayıncılık, 2001.
- Ashier, Mustafa, Erol Eti, Mümtaz Işingör. **Temel Sanat Eğitimi Resim Teknikleri. Grafik Resim**. Ankara: Milli Eğitim Devlet Kitapları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1986.
- Atar, Atilla. **Başlangıcından Günümüze Taşbaskı**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, s:9, 1995.
- Balamir, Nur. **Özgünbaskı Tekniklerinin Yaratıcılığa Etkileri**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi SBE, 1998.
- Baripoğlu, Ayşegül. **Sanatta Demokratik Tavır Gravür Üzerine Bir Araştırma**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi SBE, 1997.
- Buyurgan, Serap ve Ufuk Buyurgan. **Sanat Eğitimi ve Öğretimi**. Birinci baskı. Dersal Yayıncılık, 2001.
- Çelik, Haydar. **Gravür Sanatı**. Üçüncü baskı. Engin Yayıncılık, 2000.
- Çilenti, Kamuran. **Eğitim Teknolojisi ve Öğretim**. Altıncı baskı. Ankara: Kadioğlu Matbaası, 1988.
- Demirel, Özcan. **Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı**. Beşinci baskı. Pegem A Yayıncılık, 2003.
- Derman, Gül. **Resimli Taş Baskısı Halk Hikayeleri**. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını s:24, Türk Halk Hikayeleri Dizisi s:1, 1989.
- Erbay, Mutlu. **Plastik Sanatlar Eğitiminin Gelişimi**. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, 1997.
- Erden, Münire ve Yasemin Akman. **Eğitim Psikolojisi Gelişim- Öğrenme- Öğretme**. Üçüncü Baskı. Ankara: Y.Y. 1996.
- Fischer, Ernst. **Sanatın Gerekliği**. Çeviren: Cevat Çapan. İstanbul: Sekizinci basım, 1985.
- Gençaydın, Zafer. **Sanat Eğitimi**. Editör: Süleyman Eripek. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Lisans Tamamlama Programı, 1993.

- _____. **Güzel Sanatlar Eğitimi Üstüne Görüşler.** Milli Eğitim Bilim ve Sanat Dergisi Şubat-Mart Sayısı, Milli Eğitim Yayınevi Ocak-Şubat-Mart, 1983.
- _____. **Orta Öğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları.** Türk Eğitim Derneği VIII. Öğretim Toplantısı, 10-11 Mayıs 1990 Perşembe Cuma, Sanat Eğitiminin Düşünsel Temelleri Adlı Bildiri.
- Gökaydın, Nevide. **Eğitimde Tasarım ve Görsel Algı.** Birinci baskı. Ankara: Sedir Yayınevi, 1990.
- Karasar, Niyazi. **Bilimsel Araştırma Yöntemi.** Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd., 1995.
- Kırıçoğlu, Olcay Tekin. **Sanatta Eğitim, Görmek, Öğrenmek, Yaratmak.** Nisan: 2002.
- Kırıçoğlu, Olcay Tekin ve Mary Stokrocki. **Orta Öğretim Sanat Öğretimi.** Ankara: YÖK Dünya Bankası, Milli Eğitimi Geliştirme Projesi, Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi, 1997.
- Lowry, Bates. **Sanatı Görmek.** Çevirenler: Necla Yurtsever, Zahir Güvenli. Birinci baskı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları:119, 1972.
- San, İnci. **Zihinsel Süreç ve Yetiler Kişilik ve Anlatım Tipleri Açısından. Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık.** Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1977.
- _____. **Sanat ve Eğitim.** Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, 1985.
- Sezer, Hulusi. **İlköğretimde Etkili Öğretme ve Öğrenme Öğretmen El Kitabı.** Ankara: T.C. MEB Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı, 2001.
- Sözen, Metin, Uğur Tanyeli. **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü.** İstanbul: Remzi Kitabevi, 1992.
- Şimşek, Hasan ve Ali Yıldırım. **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.** İkinci baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2000.
- Özden, Yüksel. **Öğrenme ve Öğretme.** Beşinci baskı, Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2003.